

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

***ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ***

МАТЕРІАЛИ
науково-методичного семінару
викладачів економічного факультету
ХНПУ імені Г.С.Сковороди

Харків 2017

УДК 33:37.091.33
ББК 65.0+74.586.39
Т 33

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди
(протокол № 2 від 15.03.2017)*

Теоретичні та практичні проблеми розвитку сучасної економічної науки:
Матеріали науково-методичного семінару викладачів економічного факультету
ХНПУ імені Г.С.Сковороди. – Харків, ХНПУ, 2017. – 86 с.

У збірці представлено матеріали науково-методичного семінару викладачів економічного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, що відбувся 24 лютого 2017 року. Дослідження присвячені сучасним проблемам економічної науки. Розглядаються актуальні питання дослідження і розвитку економічної науки, особливості змісту сучасної економічної освіти й методики її викладання, та визначається роль економічної освіти у розвитку економічної науки.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Видано за рахунок авторів.

УДК 33:37.091.33
ББК 65.0 + 74.586.39

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди, 2017

ЗМІСТ

Розділ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ.....	5
Радченко Л.П. ПОЗИЦІЇ ТА ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИМІРАХ РОЗВИТКУ	5
Олійник О.В. ЄВРООБЛІГАЦІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ.....	14
Гура А.О., Гуцан Т.Г. ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МОЛОДІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	20
Зеленько О.О. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ	26
Ночвіна І.О. ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ.....	30
Поплавський М.В. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА	35
Терно А.В. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ ЧИННИКІВ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ПРАЦІ	39
Розділ 2. ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ	43
Гончаров Д.О. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ «ПОДВІЙНИЙ ДИПЛОМ» НА ЕКОНОМІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ.....	43
Гайдученко Ю.О. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ» ДЛЯ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЕКОНОМІКА» («ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»)	46
Мельникова О.В. ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ».....	50

Прокопенко І.А. ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ (МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ).....	55
Рядинська І.А. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТРУКТУРНОЇ ПОБУДОВИ КУРСУ «ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ НЕЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	58
Сідельнікова В.К. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ПАБЛІК РИЛЕЙШНЗ» У ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЕКОНОМІКА».....	63
Сідельнікова І.В. УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ОСНОВ НАВЧАННЯ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ.....	67
Синиця Т.В., Осьмірко І.В. РОЛЬ НЕПЕРЕРВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ФАХІВЦЯ	72
Соляр В.В. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ У ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННЯ ФІНАНСОВОЮ ГРАМОТНІСТЮ	76
Шиловцева Н.В. МЕТОДИЧНІ ЗАСОБИ ЕФЕКТИВНОГО ОПРАЦЮВАННЯ СИТУАЦІЙНИХ ВПРАВ ПРИ ВИВЧЕННІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ МЕНЕДЖМЕНТ	81

Розділ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

ПОЗИЦІЇ ТА ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИМІРАХ РОЗВИТКУ

Л.П. Радченко, кандидат економічних наук, доцент

Стрімкі та динамічні зміни під впливом науково-технологічного прогресу, які відбуваються в житті світової спільноти наприкінці ХХ та у ХХІ століттях, знаходять яскравий прояв у трансформаціях усіх сфер життєдіяльності людства, і перш за все у формуванні глобальної економіки – вищого, так званого метарівня розвитку світової економіки.

Активні дослідження нового феномену розвитку світової економіки поки не привели до узгодження трактування сутності глобальної економіки [2, с. 30-34]. В трактовці відомого американського дослідника Мануеля Кастельса, ця «нова економіка» стає глобальною, оскільки основні види економічної діяльності, такі як виробництво, споживання і циркуляція товарів та послуг, а також їх складові (капітал, праця, сировина, управління, інформація, технологія, ринки) організовуються в глобальному масштабі, як безпосередньо, так і /або з використанням розгалуженої мережі, що з'єднує, пов'язує між собою економічних агентів. Причому досягнення в цих нових історичних умовах, певного рівня продуктивності та існування конкуренції є можливим лише в середині такої глобальної взаємопов'язаної мережі. Таким чином, глобальна економіка – це економіка, що здатна працювати як єдина система в режимі реального часу в масштабі всієї планети... І надалі у ХХІ столітті глобальна економіка буде тільки поширюватися, використовуючи значне збільшення потужності телекомунікацій і обробки інформації [1, с. 244-256].

Формування та розвиток глобальної економіки, з одного боку, викликає значний поштовх до ефективного використання науково-технологічних, інфраструктурних, соціально-економічних досягнень світової спільноти, з іншого боку, породжує виникнення і загострення нових глобальних проблем.

Перед кожною країною та її національною економікою стоять важливі завдання осмислення нових процесів, які відбуваються у світовому розвитку, визначення її місця та ролі у світовому економічному просторі, виявлення найбільш складних проблем у забезпеченні, розробці та стійкій підтримці реалізації стратегії сталого соціально-економічного розвитку і підвищенні ефективності національної економіки. Особливо гострими ці питання є для України в зв'язку із системними перетвореннями, які відбуваються в постсоціалістичній країні, в зв'язку з обраним євроекономічним інтеграційним шляхом, військовим конфліктом на Сході України та загостренням відносин з Російською Федерацією, нестабільністю і помилками в державній макроекономічній політиці, труднощами входження у світовий економічний простір, тощо.

Метою даного дослідження є аналіз існуючих тенденцій і показників розвитку глобальної економіки, визначення позицій української національної економіки та можливостей їх покращення в сучасному глобальному економічному просторі.

Існуючі дослідження глобальної економіки та позицій різних країн в її масштабах свідчать про три варіанти еволюції національної економіки в умовах глобалізації [2, с. 531]:

- рух до лідерів;
- поповнення геоекономічної периферії;
- підтримка існуючого статусу та рівновіддаленість від головних полюсів сили в умовах формування поліполярної глобальної системи.

Реалізація стратегії інноваційного розвитку української національної економіки виступає основним шляхом для подолання значного технологічного відставання України від економічно розвинутих країн, для входження в

глобальний економічний простір та зайняття свого гідного місця, для забезпечення в довгостроковій перспективі руху до лідерів.

Про наявність такого відставання свідчить низький рівень конкурентоспроможності економіки України, оскільки саме в ній знаходить прояв здатність країни виробляти товари і послуги, які відповідають вимогам міжнародних ринків, і одночасно дозволяють підтримувати та підвищувати протягом тривалого часу реальні доходи свого населення.

Дослідження конкурентоспроможності національних економік в системі глобальної економіки проводяться Всесвітнім економічним форумом – ВЕФ (World Economic Forum). Вони охоплюють широке коло питань: виявлення чинників найбільшого впливу на конкурентоспроможність; проведення порівняльного аналізу відповідних показників по більшості країн світу; розробка рекомендацій щодо механізму покращення конкурентоспроможності національних економік окремих країн та регіонів [2, с.517].

Про рівень конкурентоспроможності та конкурентну позицію тієї чи іншої національної економіки в глобальній економіці дає уявлення рейтинг глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Report), сформований на основі Індексу глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index - GCI). Він був розроблений професором К.Сала-і-Мартіном для ВЕФ і вперше представлений на ньому у січні 2005 р. Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index - GCI) складається зі 113 змінних, які об'єднані в 12 контрольних показників національної конкурентоспроможності:

- 1) управлінська сфера;
- 2) інфраструктура;
- 3) макроекономічне середовище;
- 4) здоров'я та початкова освіта;
- 5) вища освіта та підготовка;
- 6) ринок товарів та послуг;
- 7) трудові ресурси;

- 8) фінансова сфера;
- 9) розвиток технологій;
- 10) обсяги ринку;
- 11) розвиток бізнесу;
- 12) інновації.

Індекс вимірюється за шкалою від 1 (найгірший результат) до 7 (найкращий результат).

Так, за даними Всесвітнього Економічного Форуму про рейтинг національних економік за індексом глобальної конкурентоспроможності (GCI), який є інтегральним показником порівняльної конкурентоспроможності країн, Україна посіла 2015-2016 рр. 79 місце серед 140 країн, таблиця 1.

Таблиця 1.

Індекс глобальної конкурентоспроможності країн світу (GCI)
у 2015-2016 рр. (із 140 країн)

Країна	Місце у рейтингу	Значення індексу
Швейцарія	1	5,76
Сінгапур	2	5,68
США	3	5,67
Німеччина	4	5,53
Нідерланди	5	5,50
Японія	6	5,47
Гонконг	7	5,46
Фінляндія	8	5,45
Швеція	9	5,43
Великобританія	10	5,43
Польща	...41	4,50
Російська Федерація	...45	4,40
Україна	...79	4,03

Джерело: складено за: The Global Competitiveness Index 2015–2016 - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/the-global-competitiveness-index-2015-2016/>

У 2010 - 2011рр. Україна займала 89 місце серед 139 країн світу, знизивши свої позиції за п'ять років, оскільки у 2005 р. це було 64 місце. Найвищі місця займають: Швейцарія – 1 місце, яка не втратила його з попереднього рейтингу. Далі йдуть Сінгапур та США. Німеччина як «локомотив єврозони» піднялася на 4 позицію, а першу десятку країн-лідерів

замикає Великобританія. Європейські країни продовжують переважати в першій половині рейтингу серед найбільш конкурентоспроможних економік.

Високоосвічене населення, значна ємність ринку є важливою підставою для подальшого економічного зростання в національній економіці України..

З іншого боку, незважаючи на окремі проведені в Україні економічні реформи, як можна бачити у таблиці 2, залишається слабкою система інституцій (130 місце), неефективним є ринок товарів і послуг (106 місце), існує значна макроекономічна нестабільність (134 місце).

Таблиця 2.

Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI) України
у 2015-2016 рр. (із 140 країн)

Складові індексу глобальної конкурентоспроможності	бал	рейтинг
Базові вимоги	4,1	101
Якість інститутів	3,1	130
Інфраструктура	4,1	69
Макроекономічна стабільність	3,1	134
Охорона здоров'я і початкова освіта	6,1	45
Підсилювачі ефективності	4,1	65
Вища освіта і професійна підготовка	5,0	34
Ефективність ринку товарів та послуг	4,0	106
Ефективність ринку праці	4,3	56
Рівень розвитку фінансового ринку	3,2	121
Технологічна готовність	3,4	86
Розмір ринку	4,5	45
Інновації та розвиток	3,6	72
Конкурентоспроможність бізнесу	3,7	91
Інновації	3,4	54
Глобальний індекс конкурентоспроможності	4,0	79

Джерело: складено за: The Global Competitiveness Index 2015–2016 - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/the-global-competitiveness-index-2015-2016/>

Пріоритетним напрямом мають стати стабілізація фінансового сектора національної економіки (121 місце) та підвищення конкурентоспроможності розвитку бізнесу (91 місце).

З метою підвищення конкурентоспроможності української національної економіки необхідно створити умови для стабільного розвитку бізнесу і прозорого механізму захисту конкуренції, зниження рівня корупції та

бюрократії, удосконалення корпоративного управління та введення в практику бізнесу соціальної відповідальності.

Рівень соціально-економічного розвитку та цивілізаційного прогресу різних країн постійно досліджується на рівні світової спільноти і щорічно представляється ПРООН у вигляді звіту про людський розвиток, в якому визначається індекс людського розвитку для країн – членів ООН та рейтинг кожної країни за цим показником [6].

Відслідковуються тенденції змін цього індексу для окремих країн, 4-х груп, на які розподіляються всі країни світу за цим індексом: країни з дуже високим рівнем людського розвитку, країни з високим рівнем людського розвитку, країни з середнім рівнем людського розвитку, країни з низьким рівнем людського розвитку. Простежується динаміка світового індексу людського розвитку тощо. Для кожної держави цей індекс є важливим індикатором досягнень або невдач в соціально-економічному розвитку та державному регулюванні національної економіки.

Таблиця 3.

Індекс людського розвитку, його компоненти та рейтинг серед країн світу
за ІЛР у 2015 році

Рейтинг країни із 187 країн світу	ІЛР	Очікувана тривалість життя (років)	Середня тривалість навчання (років)	Очікувана тривалість навчання (років)	Валовий національний дохід (ВНД) на душу населення (дол. США, 2011 р. за ПКС)
Країни з дуже високим ІЛР (47 країн)	0,896	80,5	11,8	16,4	41584
1 Норвегія	0,944	81,6	12,5	17,5	64992
2 Австралія	0,935	82,4	13,0	20,2	42251
8 США	0,915	79,1	12,9	15,5	52947
20 Японія	0,891	83,5	11,5	15,3	35927
Країни з високим ІЛР (47 країн)	0,744	75,1	8,2	13,6	13951
50 Білорусь	0,798	71,3	12,4	15,7	15575
50 Російська Федерація	0,798	70,1	12,0	14,7	22352
81 Україна	0,747	71,0	11,3	15,1	8178
Країни з середнім ІЛР (47 країн)	0,630	58,6	6,2	11,8	6353
90 Китай	0,727	75,8	7,5	13,1	12547

109 Туркменістан	0,688	65,6	10,8	9,9	13066
130 Індія	0,509	68,0	5,4	11,7	5497
Країни з низьким ІЛР (46 країн)	0,505	50,5	4,5	9,0	3085
135 Конго	0,591	62,3	5,9	11,1	6012
149 Ангола	0,532	52,3	4,7	11,4	6822
Світовий ІЛР (187країн)	0,711	71,5	7,9	12,2	14301

Джерело: складено за: Human Development Report 2015: Work for Human Development - Електронний ресурс: <http://hdr.undp.org/en/2015-report/download> (с. 208-211).

Так, в доповіді комісії ПРООН про людський розвиток за 2015 рік Україна знаходиться у другій групі країн з високим рівнем ІЛР, хоча посідає в ній за рейтингом серед 187 країн світу 81 місце, [6, с. 208-211], таблиця 3. Як свідчать дані таблиці, тенденція зміни рейтингу невтішна. В 2010 р. Україна займала 69 місце серед 169 країн, у 2012 р. – 78 місце серед 187 країн, тоді як в 1990 р. вона займала 45 місце серед 174 країн.

Отже, ІЛР, який визначається на підставі агрегування показників очікуваної тривалості життя, освітнього показника та показника ВВП на душу населення за паритетами національних валют, відбиває складну картину соціально-економічних умов людського розвитку, які склалися в Україні, та відповідно низький рівень ефективності державного регулювання цих процесів.

Все більше уваги дослідники інноваційного економічного розвитку приділяють аналізу динаміки глобального індексу інновацій (The Global Innovation Index - GII). Розробляється GII щорічно, починаючи з 2007 р. за методикою міжнародної школи INSEAD (Франція) [7].

Глобальний індекс інновацій (GII) є глобальним дослідженням, яке супроводжується складанням рейтингу країн світу за рівнем інноваційності. Останні розрахунки зроблені за 2014 р. представниками Корнельського університету (Австралія), INSEAD та Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), яка є агентством ООН. Дослідження GII за 2014 р. охопило 143 країни, на які припадає 92,9 % населення світу і 98,3 % світового ВВП [4].

Підсумковий індекс GII розраховується як середньоарифметичне із вхідного та вихідного суб-індексів. Його розрахунки дозволяють з'ясувати співвідношення отриманого ефекту та використаних для цього витрат у

вигляді сукупних потенційних можливостей інноваційного розвитку кожної країни [4]. Як можемо прослідкувати за таблицею 4, показник ГІІ є підставою для визначення рейтингу країни в світовій економіці.

Таблиця 4.

Рейтинг країн світу за глобальним індексом інновацій (ГІІ)
у 2014 р. (із 143 країн)

Рейтинг	Країна	ГІІ
1	Швейцарія	64.8
2	Великобританія	62.4
3	Швеція	62.3
4	Фінляндія	60.7
5	Нідерланди	60.6
6	США	60.1
7	Сінгапур	59.2
8	Данія	57.5
9	Люксембург	56.9
10	Гонконг	56.8
...21	Японія	52.4
...24	Естонія	51.5
...29	Китай	46.6
...45	Польща	40.6
...49	Росія	39.1
...63	Україна	36.6
...74	Грузія	34.5

Джерело: складено за: The Global Innovation Index 2014. Report. The Human Factor in Innovation. -2014. – 428 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=gii-full-report-2014>

Україна в 2014 р., як бачимо в таблиці 4, зайняла 63 місце із 143 країн світу із ГІІ – 36.3. Має місце певне покращення на відміну від 2013 р., в якому вона займала 71 місце із 142 країн із ГІІ – 35.8 [7, с.272]. Разом з тим, рівень інноваційності України в 1,5 – 1,8 рази нижчий, ніж в країнах – лідерах інноваційного розвитку, що й обумовлює її достатньо низький рейтинг серед країн світу за цим показником. Важливо з’ясувати, яких ресурсів в українській економіці недостатньо для підвищення інноваційності, та які з них вкрай неефективно використовуються.

Так, в інноваційному потенціалі української національної економіки у 2014 р. найгірші характеристики і відповідно низький рейтинг країни в світі обумовлювали такі складові: інституції (політичне середовище; нормативно-

правова база; діловий клімат) – 103 місце; інфраструктура – 107 місце; ринкова досконалість (кредит; інвестиції; торгівля та конкуренція) – 90 місце; рівень розвитку бізнесу – 87 місце. Найкращі ж характеристики має складова – людський капітал та дослідження – 45 місце, а за витратами на освіту у складі ВВП – 26 місце; за часткою населення з вищою освітою – 34 місце; за кількістю зайнятих науковою та науково-технічною діяльністю – 23 місце [7, с.272]. Людський капітал має особливе значення для інноваційного розвитку, і за цим параметром Україна має конкурентні переваги [4]. Найгірші показники стосуються впливу бюрократії, корупції та податкової політики на розвиток бізнесу та залучення інвестицій, довіри до політиків, роботи правоохоронних органів та незалежності суддів, якості доріг, стійкості банківської системи, захисту матеріальних та інтелектуальних прав власності [2, 542].

Проведений аналіз найбільш важливих показників, які характеризують позиції української національної економіки в глобальній економіці, дають змогу представити цілісну картину про рівень соціально-економічного розвитку України, найбільш складні проблеми, які обумовлюють незадовільні для нас місця в глобальному економічному просторі та визначити стратегічні напрями щодо забезпечення підвищення ефективності та сталого розвитку національної економіки.

Список використаних джерел

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
2. Куцик П.О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку: монографія / П.О.Куцик, О.І Ковтун, Г.І. Башнянин. – Львів: Видавництво ЛКА, 2015. – 594 с.
3. Радченко Л.П. Науково-інноваційні чинники розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних викликів. – Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди «Економіка»: Зб. наук. пр. / за заг. редакцією акад. АПН України І.Ф.Прокопенка. – Харків: ХНПУ, 2015. – Вип.15. – 232 с.

4. Радченко Л.П. Рейтингові оцінки та важелі підвищення інноваційності національної економіки України. – Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. Випуск 10. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я.І., 2015. – 404 с.
5. The Global Competitiveness Index 2015–2016 - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/the-global-competitiveness-index-2015-2016/>
6. Human Development Report 2015: Work for Human Development – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/2015-report/download>
7. The Global Innovation Index 2014. Report. The Human Factor in Innovation.- 2014.– 428 р. - [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=gii-full-report-2014>

ЄВРООБЛІГАЦІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ

О.В. Олійник, доцент

Одним із перспективних напрямків залучення капіталу в банківський сектор України є випуск єврооблігацій. Перевагами цього фінансового інструменту є те, що вони сприяють ліквідності ринку і є менш ризикованими, ніж акції. Разом з тим, сьогоднішня диспропорція вартості капіталу на внутрішньому та зовнішньому ринках підвищує значення єврооблігацій як ефективного інструмента формування ресурсної бази українських банків.

Єврооблігації (інша назва - «євробонди» - від англ. eurobonds) є найбільш поширеним на міжнародних ринках капіталу борговим інструментом залучення фінансових ресурсів.

Євробонди – це облігації, випущені у валюті, яка є іноземною для емітента (як правило), і розміщуються за допомогою міжнародного синдикату андеррайтерів серед зарубіжних інвесторів, для яких ця валюта також, як правило, є іноземною. [1; 2; 3].

Серед основних цілей, які переслідують вітчизняні фінансово-кредитні установи, виходячи на ринок єврооблігацій, можна виокремити наступні:

- залучення непов'язаних кредитних ресурсів на тривалі строки запозичення – від 3-5 до 10-40 років;
- диверсифікація джерел фінансування та розширення кола потенційних інвесторів;
- пошук альтернативи традиційним джерелам фінансових ресурсів, що є доступними на внутрішньому ринку;
- наявність різних схем та механізмів випуску єврооблігацій робить привабливим інструментом залучення інвестиційних ресурсів банків;
- більш легкий пакет кovenант порівняно з банківським фінансуванням;
- випуск єврооблігацій дозволяє збалансувати строковість активно-пасивних операцій банків;
- незабезпечене фінансування (відсутність забезпечення);
- зниження вартості залучення кредитних ресурсів (низька вартість запозичення; ставка процентів за єврооблігаціями визначається кредитним рейтингом емітента – що вище рейтинг, то вище ставка дохідності за єврооблігаціями, і навпаки; із зростанням попиту (високий рейтинг) на єврооблігації зростає їхня ціна, яка знижує тим самим ефективну дохідність);
- залучення фінансових ресурсів у значних обсягах; масштаб ринку складає десятків трильйонів дол. США; тому можливість випуску боргових паперів вітчизняними банками та компаніями практично необмежена;
- рефінансування та реструктуризація старих боргових зобов'язань;
- формування публічної кредитної історії емітента, його іміджу, тобто узнавання на міжнародному ринку;

- підвищення інвестиційної привабливості банку, його міжнародного престижу та зміцнення довіри з боку інвесторів;
- задоволення внутрішнього попиту на валютні ресурси;
- формування орієнтиру для інших видів фінансування.

Кредитна історія щодо залучення вітчизняними банками та компаніями фінансових ресурсів на основі випуску єврооблігацій налічує вже п'ятнадцять років, коли в листопаді 2002 р. компанія "Київстар Дж. Ес. Ем." першою здійснила розміщення боргових цінних паперів на ринку єврооблігацій. А першим банком, що залучив фінансові ресурси на ринку єврооблігацій, був «Приватбанк», який у грудні 2003 р. здійснив емісію таких цінних паперів на суму 100 млн. дол. США з купонною ставкою 10,875% річних. З того часу 13 українських банків здійснили сорок три емісії євробондів [6]. За рахунок випуску єврооблігацій вітчизняними кредитно-фінансовими інституціями було залучено ресурсів на суму 9807,194 млн. дол. США. Основною валютою розміщення єврооблігацій були долари США [7].

Варто зазначити, що на ринок єврооблігацій переважно виходили ті українські банки, які мали прийнятний обсяг активів для виходу на міжнародні ринки боргових цінних паперів.

Необхідно також звернути увагу на ту обставину, що єврооблігації емітують в основному великі банки, що мають істотну підтримку мажоритарних акціонерів (іноземних материнських структур, великих індустріально-промислових груп, або все тієї ж держави).

Сукупний обсяг ринку українських єврооблігацій, як зазначає відомий фахівець ринку боргових капіталів І.Кравчук, має стійку тенденцію до зростання. З 2004 до середини 2013 р. ринок українських єврооблігацій зріс у 4,5 рази - з 6,51 млрд. дол. США до 29,44 млрд. дол. США [6].

Максимальна кількість емісій єврооблігацій українськими банками спостерігалась у 2007 р. (12 випусків). Такий високий показник пояснюється загальноекономічним зростанням, зростанням інвестиційної привабливості економіки країни загалом та інвестиційною привабливістю комерційних банків

України зокрема. Надалі кількість випусків єврооблігацій українськими банками почала скорочуватись. Так, у 2012 р. не було здійснено жодного випуску вітчизняними кредитно-фінансовими установами. У першій половині 2013 р. на ринок єврооблігацій вийшло лише три українські банки.

З урахуванням низьких суверенних кредитних рейтингів України, а також низьких рейтингів корпоративних емітентів єврооблігацій терміни запозичення українських банків та компаній, як правило, є невеликим у межах 5 років, а відсоткові ставки складають в середньому 9 – 10% річних.

Проведене нами дослідження діяльності українських банків на міжнародних фінансових ринках засвідчило, що кількість випусків єврооблігацій тісно корелює з поточним станом економіки країни, і залежить від останнього.

Найбільшу кількість емісій єврооблігацій за всю історію виходу українських компаній на ринок єврооблігацій здійснив "ПриватБанк". Зараз в обігу перебуває дев'ять емісій єврооблігацій банку, в тому числі інструменти, випущені шляхом сек'юритизації іпотечних та авто кредитів (всього цей банк здійснив 11 емісій єврооблігацій на загальну суму 1464,9 млн. дол. США).

Серед інших вітчизняних банків, які активно співпрацюють з ринком єврооблігацій, можна назвати «Альфа-банк Україна» (7 емісій на суму 3273, 227 млн. дол. США), «Укрексімбанк» (6 емісій на суму 2376,432 млн. дол. США), «УкрСиббанк» (5 емісій на суму 1175 млн. дол. США), «Ощадбанк» (2 емісії на суму 1200 млн. дол. США) [7].

Цікаво зазначити, що в січні 2011 р. "Укрексімбанк" першим з вітчизняного корпоративного сектору здійснив розміщення єврооблігацій, номінованих у національній валюті на суму 2,385 мільярда гривень через механізм Deposit Linked Notes. При цьому купонна ставка становила 11%. Це дозволяє банку уникнути валютного ризику при обслуговуванні цієї емісії. Для порівняння агрохолдинг "Мрія" в березні 2011 року випустив євробонди в доларах зі ставкою майже ті самі 11 %.

Важливою віхою історії українських банківських єврозапозичень були 2009-2010 рр., коли внаслідок кризових явищ низка банків («Альфа-банк Україна», банк «Надра», банк «Фінанси і кредит», ПУМБ та VAB Банк) виявилися не в змозі своєчасно погасити свої боргові зобов'язання за єврооблігаціями у зв'язку з погіршенням фінансового стану, нестачі валютної ліквідності, проблемами із залученням рефінансування для погашення старих боргів і вимушені були піти на реструктуризацію єврооблігацій. Згодом, у 2013-2014 рр. банк «Надра», банк «Фінанси і кредит», ПУМБ та VAB Банк здійснили повторну реструктуризацію своїх боргів за раніше реструктуризованими єврооблігаціями. Та це не допомогло. Буквально через рік три банки (банк «Надра», банк «Фінанси і кредит» та VAB Банк були визнані банкрутами. Всього за цей період були ретруктуризовані випуски на загальну суму 2100,194 млн. дол. США(21,4% від загальної суми). А у 2015 р. почалася третя хвиля реструктуризації банківських боргів за єврооблігаціями трьох фінансових установ («Укрексімбанку», «Ощадбанку» та «ПриватБанку», який наприкінці 2016 р. був націоналізований) на загальну суму приблизно 3,3 млрд. доларів США. Зрозуміло, що це негативно вплинуло на вітчизняну кредитну історію. Висока частка реструктуризованих позик у структурі емісій банківських єврооблігацій є негативною характеристикою для вітчизняної банківської системи.

Для залучення інвестицій до банківської системи України найчастіше використовувались механізми випуску єврооблігацій за схемами LPN (Loan Participation Notes) та CLN (Credit Linked Notes).

Подальші розміщення єврооблігацій єврооблігацій українськими банківськими структурами залежатимуть від значної кількості чинників, основними з яких є кон'юнктура світового боргового ринку, макроекономічна ситуація в Україні та відновлення економічного зростання в країні, закінчення військових дій на сході України, рівень кредитних рейтингів України та багатьох інших чинників.

Список використаних джерел

1. Банківська система України: інституційні зміни та інновації [Текст] : кол. моногр. / [Л. О. Примостка, М. І. Диба, І. В. Краснова та ін.] ; за заг. ред. Л. О. Примостки. - К. : КНЕУ, 2015. - 434, [6] с.
2. Буклемишев О.В. Рынок еврооблигаций. – М.: ЗАО Олимп, 2007. – 260 с.
3. Варналій З. С. Ринок суверенних єврооблігацій України: проблеми становлення та перспективи розвитку [Текст] : монографія / З. С. Варналій, С. М. Марченко; Держ. податкова адмін. України, Нац. ун-т держ. податкової служби України, Н.-д. центр з проблем оподаткування, Н.- д. ін-т фін. права. - К.: Знання України, 2010. - 311 с.
4. Гейдор А.П. Єврооблігації як інструмент залучення інвестиційних ресурсів підприємства// Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14–15 трав. 2015 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015.- с.48-50 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: knteu.kiev.ua/file/MTc=/429915b943d894cc14ab8cedf28f0251.pdf
5. Кирилейза І. Єврооблігації як інструмент залучення фінансових ресурсів вітчизняними банками // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=369>
6. Кравчук Ігор. Євробонди для України: сумнівні перспективи. – Реальна економіка. – 05.09.2013 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://real-economy.com.ua/publication/22/43264.html>
7. Курдидик Н.И. Діяльність комерційних банків на ринку корпоративних облігацій // Економічний аналіз. - Тернопіль: ТНЕУ. - 2015. - Том 19. - № 1. - С. 148-154.
8. Луців Богдан, Заславська Ольга. Особливості ресурсного забезпечення комерційних банків України.// Вісник ТНЕУ. – 2012.- № 2. – С. 89-102.
9. Руденко В. Індикатор Абромавичуса. Чому доходність українських єврооблігацій росте. - Економічна правда. - 09.02.2016 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minprom.ua/digest/203518.html>

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МОЛОДІ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

А.О. Гура, старший викладач,

Т.Г. Гуцан, кандидат педагогічних наук, доцент

Основні позиції в економіці та політиці, в соціальній та духовній сферах суспільства займає молодь, яка складає 30% населення планети і є найбільш здатною швидко реагувати на виклики сучасного світу. Втім, у складних політико-економічних умовах, що склалися в Україні, існує багато ризиків, які потребують розробки механізму соціального захисту населення, особливо молоді, оскільки вона є основним джерелом поповнення економічно активного населення країни, стратегічним ресурсом країни, який здатний створювати та стимулювати розвиток інновацій, відтворювати матеріальні та інтелектуальні ресурси.

Під соціальним захистом молоді ми розуміємо комплекс організаційно-правових, фінансово-економічних, соціально-культурних й інформаційних заходів, спрямованих на пом'якшення впливу на молодь негативних факторів соціального ризику спричинених дією ринку, на повноцінну реалізацію державних гарантій і місцевих ініціатив в сфері забезпечення гармонійного розвитку молодіжних верств населення, на підтримку молодіжних рухів і громадських об'єднань, які формуються в дусі утвердження національної ідеї й соціалізації свідомості підростаючих поколінь.

Ефективність функціонування системи соціального захисту молоді залежить від законодавчо-нормативної бази формування й реалізації молодіжної політики зайнятості; повноцінного фінансового забезпечення загальнонаціональних та регіональних молодіжних програм; широкої інфраструктурної мережі соціальних інституцій, що забезпечують виконання молодіжних програм та їх заходів; децентралізації функцій молодіжної соціальної політики; розвитку культури й самосвідомості самої молоді. Відповідно до чинного законодавства до молоді відносяться громадяни України

віком від 14 до 35 років. Протягом останніх 25-ти років сформовано законодавчу базу з питань соціального становлення та розвитку молоді, утворено центральні і місцеві органи виконавчої влади, які забезпечують формування та реалізацію державної молодіжної політики, створено мережу установ і закладів для молоді, розроблено та забезпечено виконання державних і регіональних молодіжних програм, запроваджено механізм підтримки молодіжного руху та різних категорій молоді тощо. Проте, незважаючи на це, покращення соціального становища молоді не відбулося. Основними проблемами, з якими стикається сучасна молодь в Україні є [1; 4]:

- невідповідність рівня освіти молоді потребам ринку праці;
- низький рівень професійної орієнтації молоді;
- низький рівень зайнятості молоді на ринку праці за обраною професією та практичних вмінь і навичок молодих фахівців;
- складність та тривалість переходу молоді від навчання до стабільної та задовільної роботи;
- труднощі реалізації себе в своїй країні, а не за кордоном;
- повільні темпи розвитку підприємництва та самозайнятості серед молоді;
- недостатнє набуття молодими людьми знань, умінь та навичок поза системою освіти з метою підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці;
- недостатнє використання інноваційного потенціалу молоді;
- низький рівень забезпечення молодих сімей житлом;
- високий рівень захворюваності та смертності молоді, слабка мотивація до дотримання молодими людьми здорового і безпечного способу життя, недостатній рівень знань та навичок молоді у галузі безпеки життєдіяльності.

Причинами виникнення зазначених проблем є: відносно низький рівень соціально-економічного розвитку та обмежені матеріальні ресурси держави; військовий конфлікт на Сході країни; незадовільний рівень дотримання українським суспільством законодавства внаслідок низької політичної та

правової культури; слабка координація і взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, роботодавців та профспілок у галузі реалізації державної політики у молодіжній сфері; відсутність повноцінного механізму формування та реалізації державної політики у молодіжній сфері і налагодження зв'язку між управлінськими структурами і молодіжним середовищем; низький рівень поінформованості молоді про державну політику в молодіжній сфері тощо.

Однією з найбільш гострих та болючих проблем національної економіки є безробіття серед молоді, що пов'язано в першу чергу з незбалансованістю ринку праці та ринку освітніх послуг. Для українського ринку праці характерне явище «надмірної освіченості» тобто, рівень здобутої освіти часто не відповідає посаді, яку обіймає молодь. Освіченість сучасних працівників зростає, однак шанси знайти роботу – ні. Молодь погоджується на неповну зайнятість в неформальному секторі з порушенням прав на соціальний захист. Така ситуація відбулася за умов, з одного боку, руйнування промислового потенціалу країни, з іншого – відносної доступності освіти, що призвело до викривлень на ринку праці.

Особливо складною є ситуація з працевлаштуванням випускників загальноосвітніх шкіл, ПТНЗ та вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації. В той же час невирішеною є проблема ринку праці, як задовольнити попит на кваліфікованих робітників. Це в свою чергу пов'язано з незадовільним рівнем системи профорієнтації молоді, небажанням великих підприємств співпрацювати з освітніми установами. Дається взнаки відсутність мотивації роботодавців у складних економічних умовах сьогодні брати на себе тягар формування трудових навичок у молоді, яка раніше не працювала. Адже незначна компенсація витрат ЄСВ на створення нових робочих місць не спонукає роботодавця співпрацювати з молоддю, яка вперше шукає роботу. Так, станом на 2016 рік на нові робочі місця з компенсацією працевлаштовано лише 14 тис. осіб безробітних, враховуючи, що зареєстровано в Україні 416,4 тис. безробітних [3].

Молодіжне безробіття є проблемою не тільки України, а й європейського регіону та більшості країн, що розвиваються. Рівень молодіжного безробіття вищий, аніж серед інших груп населення. Утім майже 40% української молоді шукає шляхи отримання освіти за кордоном, з метою подальшого працевлаштування та проживання в країнах Європи. Оскільки навіть мінімальна зарплата в країнах ЄС перевищує показники оплати праці в Україні. Так, наприклад, в країнах Східної Європи мінімальна заробітна плата складає: в Болгарії – 235 євро, Румунії – 275 євро, Чехії – 407 євро, Угорщині – 412 євро, Польщі – 453 євро. В інших країнах Європи рівень мінімальної заробітної плати значно перевищує 500 євро на місяць [2]. Рівень оплати праці є основним фактором у прагненні молоді залишити межі нашої країни.

Запобігти «втечі» молоді за кордон в умовах відсутності фінансових можливостей держави можливо за рахунок створення сприятливих умов для розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості, створення бізнес-майданчиків для реалізації інноваційного потенціалу молоді.

Окремим напрямом соціального захисту молоді є захист молоді сім'ї, головною проблемою якої є житлово-побутова невлаштованість і низькі доходи, що негативно позначається на демографічній ситуації в країні. Останнім часом спостерігається тенденція до зменшення кількості наданих молодіжних кредитів через стрімке зменшення видатків Державного і місцевих бюджетів та складну процедуру їх отримання.

Погіршення фізичного та психічного здоров'я молоді – ще одна з актуальних проблем сьогодення. Значного поширення набули соціально зумовлені хвороби (ВІЛ/СНІД, алкоголізм, наркоманія тощо). Економічні негаразди сучасного періоду негативно вплинули на соціальне здоров'я молоді. Для значної частини молодих людей гострими стали проблеми бідності, безпритульності, безробіття та насильства. Останні роки обмежені ресурси спрямовувалися головним чином на лікування та підтримку невідкладної допомоги, а профілактиці захворювань та популяризації засад здорового способу життя не приділялося належної уваги.

Вирішення проблем соціального захисту молоді, на нашу думку, можливе шляхом впровадження системи заходів [1; 4]:

1) забезпечення доступної освіти шляхом забезпечення її безперервності, формування державного замовлення відповідно до потреб ринку праці, налагодження співпраці роботодавців і навчальних закладів для стажування молоді, укладення договорів про працевлаштування випускників на перше робоче місце, залучення роботодавців до планування навчального процесу; запровадження системи підтвердження результатів неформального навчання молоді;

2) проведення роботи з профорієнтації молоді шляхом тестування учнів старших класів шкіл для виявлення їхньої професійної спрямованості; підготовка і поширення матеріалів для практичного використання у проведенні профорієнтаційної роботи; співпраця підприємств та організацій різних секторів економіки з освітніми закладами в програмах профорієнтаційних проектів; запровадження у навчальних закладах факультативних занять з організації власної справи та набуття підприємницьких навичок; проведення ярмарків вакансій для молоді, які мають завершувати навчання у ВНЗ;

3) забезпечення дотримання стандартів соціально-трудових відносин працюючої молоді та легалізація її неформальної зайнятості; забезпечення зайнятості молоді на ринку праці шляхом стимулювання роботодавців у наданні першого робочого місця, особливо, в пріоритетних для економіки галузях; створення умов для розширення соціальних гарантій молоді за рахунок місцевих бюджетів, надходжень від донорських та благодійних фондів; сприяння підприємницькій діяльності молоді та самозайнятості, визначення механізмів її підтримки; створення бізнес-шкіл з метою розвитку підприємницької активності та реалізації інноваційного потенціалу; стажування молоді на робочих місцях та залучення до суспільно значущої діяльності як способу забезпечення вторинної зайнятості;

4) забезпечення молодих сімей житлом шляхом надання пільгових довгострокових кредитів за рахунок бюджетних коштів; іпотечного пільгового

кредитування за рахунок власних і залучених коштів Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву строком до 30 років та звільнення молодих сімей з дітьми від сплати відсотків за користування кредитом; надання за рахунок державного бюджету державної підтримки для будівництва чи придбання житла в межах 30 відсотків його вартості; спрощення процедури отримання кредитів; надання пільгових режимів оподаткування доходів молодим сім'ям, які мають дітей;

5) формування здорового способу життя молоді шляхом здійснення заходів, спрямованих на популяризацію та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді; активізація роботи соціальних служб, які формують та реалізують систему надання соціально-психологічної допомоги молоді.

Реалізація запропонованих напрямів буде сприяти розвитку молоді, поліпшенню її становища та активній участі у суспільному житті.

Список використаних джерел

1. Концепція Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2016-2020 роки / Схвалено розпорядженням КМУ від 30 вересня 2015 р. № 1018-р. // База даних «Законодавство України» /КМУ України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2015-p> (дата звернення: 06.02.2017).
2. Мінімальна заробітна плата в країнах ЄС [Електронний ресурс]. URL: [http:// ron.org.ua/novyny/5450-mnmalna-zarobtna-plata-v-krayinah-yes.html](http://ron.org.ua/novyny/5450-mnmalna-zarobtna-plata-v-krayinah-yes.html) (дата звернення: 07.02.2017).
3. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.mlsp.gov.ua> (дата звернення: 07.02.2017).
4. Стратегія розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року / Затверджено Указом Президента України від 27 вересня 2013 року №532/2013 // База даних «Законодавство України» / Президент України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532/2013> (дата звернення: 06.02.2017).

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

О.О. Зеленько, кандидат економічних наук, доцент

Протягом років незалежності Україна потребує значних обсягів інвестицій для докорінного оновлення економіки та підвищення її конкурентоздатності. Однак обсяги інвестицій, що надходили були значно менші тих обсягів, які очікували українські урядовці. Основна причина такого стану справ полягає у несприятливому інвестиційному кліматі, який не дозволяє країні повністю використовувати свої конкурентні переваги на світовому ринку капіталів. Наразі, в експертному середовищі домінуючою є думка про те, що стратегічною задачею від реалізації якої залежить ділова активність в економіці та ефективність залучення у світовий поділ праці є формування сприятливого інвестиційного клімату [3]. Отже, дослідження інвестиційного клімату і напрямів його покращення залишається актуальним завданням для дослідників.

В економічній літературі під інвестиційним кліматом розуміють узагальнену характеристику сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що визначають привабливість і доцільність інвестування в ту чи іншу господарську систему [1, с. 131].

Основними складовими інвестиційного клімату, як правило, фахівці називають наступні: політичні, соціальні, фінансово-кредитні, макроекономічні, мікроекономічні, правові. Політична складова включає ступінь державного втручання в економіку, рівень та динаміка демократичних перетворень в країні, політична стабільність. Соціальна складова – наявність згоди в суспільстві з проблем соціально – економічного розвитку держави, ставлення в суспільстві до приватної власності і до країни походження інвестицій. Мікроекономічна складова враховує взаємовідносини між інвесторами та органами державної влади, підприємствами, стан конкуренції в

економіці та галузі та ін. Макроекономічні фактори складаються з тенденцій розвитку економіки, параметрів і перспектив фіскальної політики, рівня інфляції, безробіття, ємності національного ринку, стану і перспектив фінансової системи, стабільності економічного зростання та ін. Правові фактори включають в себе законодавче забезпечення прав власності, правові гарантії інвестиційної діяльності, стан і перспективи регулювання умов діяльності інвесторів, послідовність і ступінь суперечливості законодавства, податкове законодавство та правове регулювання репатріації прибутку і капіталу. Фінансово – кредитні фактори враховують місткість фондового ринку, доступ до факторів виробництва, динаміка валютного курсу, емісійна політика центрального банку, характеристика банківської системи в країні [2].

Серед факторів, які приваблюють інвесторів інвестувати в Україну можна виділити наступні:

- відносно високий рівень науково – дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та наявність значного науково – технічного потенціалу, висока кваліфікація працівників [4,5];
- невисока вартість робочої сили у порівнянні з розвиненими країнами та більшістю країн – сусідів;
- значний розмір українського ринку та менший рівень конкуренції;
- Україна має розвинену інфраструктуру (трубопроводи, транзитні термінали, мережа залізничних і автомобільних доріг, мереж електропередач, морських портів);
- вигідне географічне розташування (між Європою й Азією, між північчю й півднем Європи) та спільний кордон з Європейським Союзом, що робить Україну привабливим плацдармом для виробництва та подальшого освоєння ринків сусідніх країн;
- значні запаси багатьох видів сировинних ресурсів (вугілля, залізна та марганцева руди, сірка, ртуть, титан, уран, мармур, мінеральні солі та ін.);
- наявність значних площ найродючішої землі у світі – українських чорноземів;

- законодавство в сфері захисту навколишнього середовища є більш ліберальним, ніж законодавство промислово розвинених країн та ін. [6].

Однак, незважаючи на наявність вагомих переваг вітчизняна економіка не може залучити значні обсяги інвестицій. На думку фахівців, дедалі більше дається взнаки нечіткість інвестиційної стратегії, непрозорість процесу обговорення та формування інвестиційних пріоритетів розвитку національної економіки, що перешкоджає виробленню напрямків цієї політики, послаблює ефективність дій уряду у цій сфері [3].

Серед факторів, які негативно впливають на інвестиційний клімат можна виділити наступні:

відсутність сталої і зрозумілої стратегії реформування національної економіки, яка передається у «спадок» наступникам у владі, фокусування економічної політики переважно на вирішенні поточних проблем розвитку великих фінансово – промислових груп, наближених до влади;

зосередження заходів економічної політики і програм розвитку на розподілі державних коштів та наданні переваг окремим групам господарюючих суб'єктів, що призвело до викривлення конкуренції на національному ринку та непрозорості в сфері розподілу ресурсів;

зарегульованість економічної діяльності і складна податкова система, суттєве податкове навантаження, непрогнозованість дій уряду щодо встановлення та адміністрування податків та податкових платежів;

низький рівень захисту прав інвесторів, недієздатність механізмів захисту прав і свобод інвесторів, корумпована судова і правоохоронна системи, низький рівень ефективності законодавства у сфері корпоративного управління;

негативний міжнародний імідж України, який склався через відсутність «успішних» інвестиційних історій, які б могли слугувати засобом реклами інвестиційного клімату, низький рівень підготовки суб'єктів національної економіки до формування інвестиційних пропозицій [3].

З огляду на вищезазначене і розуміючи необхідність суттєвого поліпшення інвестиційного клімату, на нашу думку, необхідно здійснити наступні кроки:

розробити чітку стратегію реформ в країні та визначити пріоритети економічної політики, які повинні бути обов'язковими для виконання органами державної влади (зокрема структурна, енергетична, аграрна, податкова, митна, регуляторна реформи та ін.);

посилити боротьбу із корупцією у сфері державного управління, судової та правоохоронної систем;

проводити активну політику захисту конкуренції, обмеження впливу приватних та державних монополій;

розробка регіональних програм підвищення інвестиційної привабливості регіонів та їх широка презентація на інвестиційному ринку;

впровадження на регіональному рівні інформації, програм, які допоможуть представникам бізнесу і регіональної влади на більш якісному рівні розробляти та презентувати інвестиційні пропозиції, бізнес – плани, організувати супровід угод [3].

Список використаних джерел

1. Активізація інвестиційного процесу в Україні: колективна монографія / [Т. В. Майорова, М. І. Диба, С. В. Онишко та ін.]; за наук. ред. М. І. Диби, Т. В. Майорової; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К.: КНЕУ, 2012. – 472 с.
2. Вакулич М. М. Складові формування інвестиційного клімату в трансформаційній економіці України // Європейський вектор економічного розвитку. – 2013. - № 1 (14). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eurodev.duan.edu.ua/images/stories/Files/2013/Articles/6.pdf>
3. Інвестиційний клімат України: проблеми формування та заходи поліпшення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Marrch/12.htm>

4. Стефанків О. М., Данилишин В. І. Інвестиційна привабливість економіки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3031>
5. Україна посідає 81-е місце серед 188 країн, зазначено у Доповіді про людський розвиток за 2015 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2015/12/18/-81-188-2015-.html>
6. Українська економіка: переваги для інвестування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.open.lg.ua/statti/120-2009-08-16-21-08-02.html>

ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

І. О. Ночвіна, старший викладач

Нівелювання фінансово-економічних кордонів між країнами, активізація міжнародного руху капіталів, сучасні тенденції міжнародного валютно-фінансового співробітництва посилюють роль міжнародних фінансових організацій, оскільки їхні функції зводяться до створення та регулювання умов світового економічного порядку з метою збереження фінансово-економічної рівноваги у світі. У сучасній системі господарювання кредити міжнародних фінансових організацій, за умови їх ефективного використання, є потужним джерелом ресурсного забезпечення реалізації пріоритетних проєктів та завдань економічного та соціального розвитку. У світовій практиці використання таких джерел фінансування є загальноприйнятим, причому до запозичень від міжнародних фінансових організацій вдаються не тільки країни, в яких відчувається нестача власного позичкового капіталу, а й високорозвинені країни, які намагаються вибрати для себе найкращі умови кредитування. Для України, яка сьогодні перебуває у стані фінансово-економічної кризи,

економічна діяльність неможлива без залучення іноземного капіталу. Недостатність внутрішніх ресурсів для розвитку національної економіки зумовлює об'єктивну необхідність залучення фінансових ресурсів за допомогою тісної співпраці з міжнародними фінансовими організаціями.

Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями є одним із найактуальніших питань у сучасній економічній літературі й постійно перебуває в центрі уваги як науковців, так і економістів-практиків і носить суперечливий і дискусійний характер.

Україна активно співпрацює з провідними міжнародними фінансовими організаціями, ключовими серед яких для неї є: Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР).

Найбільшим кредитором України серед міжнародних фінансових організацій є МВФ, членом якого Україна стала у 1992 р. В цілому в рамках реалізації спільних програм (з 1994 р. по 2016 р.) Україна отримала кредитів від МВФ обсягом 30279,1 млн. дол. США [3]. Разом із тим, у зв'язку з невиконанням Україною умов надання позик деякі програми були призупинені і реалізовані не в повному обсязі. Кредити МВФ спрямовувались переважно на поповнення валютних резервів Національного Банку України, підтримку національної валюти, фінансування дефіцитів платіжного та торговельного балансів та ін. Кредити МВФ дозволили Україні реалізувати низку заходів, спрямованих на досягнення макроекономічної стабільності.

На сучасному етапі Україна співпрацює з МВФ за чотирирічною програмою Extended Fund Facility (EFF) – «Механізм розширеного фінансування», що передбачає виділення їй кредиту обсягом 17,1 млрд. дол. США. Програмою EFF була замінена попередня дворічна програма Stand by, що передбачала виділення позики обсягом 10,976 млрд. СПЗ (16,5 млрд. дол. США), у зв'язку з коригуванням закладених у цій програмі макроекономічних показників через розгортання в Україні економічної кризи, спричиненої подіями на Сході. Програма EFF передбачає фінансування заходів з економічної і фінансової стабілізації України. В рамках цих двох програм

Україна отримала від МВФ п'ять траншів обсягом 8,4 млрд. СПЗ (12 млрд. дол. США) [3]. На думку експертів МВФ, по завершенню останньої програми (EFF) українська економіка повинна вийти на безкредитний рівень розвитку.

Серед можливих негативних наслідків співпраці з МВФ слід відзначити загрозу фінансовій безпеці держави, значне зростання державного боргу, перетворення фінансової системи України на валютно залежну від позик МВФ.

Другим, після МВФ, потужним кредитором України серед міжнародних кредитно-фінансових організацій є Світовий банк, членом якого Україна стала у 1992 р. Група Світового банку об'єднує п'ять інституцій, провідною з яких є Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР). Співпраця зі Світовим банком є одним із дієвих механізмів впровадження в Україні структурних реформ та залучення пільгових кредитних ресурсів в її економіку. За роки співробітництва Світовий банк затвердив для України 50 позик загальним обсягом 10,1 млрд. дол. США, з яких отримано 7,4 млрд. дол. США [4]. Ресурси Світового банку використовуються для підтримки державного бюджету, здійснення інституційних та структурних реформ, підготовки та реалізації довгострокових інвестиційних проектів, які відповідають пріоритетним напрямам економічного розвитку України. Значна частина наданих Світовим банком позикових коштів була спрямована на структурні перетворення та реформування фінансового сектора і подальший розвиток банківської системи. У 2016 році за підтримки Світового банку в Україні реалізовувалось 12 проектів [4], у 2017 році за фінансової підтримки МБРР планується реалізація 9 проектів [1]. Проекти спрямовані на модернізацію інфраструктури, зокрема проекти з реабілітації гідроелектростанцій, передачі електроенергії, розвитку міської інфраструктури, покращення автомобільних доріг та безпеки руху, підвищення енергоефективності, в т.ч. у секторі централізованого теплопостачання, розвитку міської інфраструктури, модернізації системи соціальної підтримки населення України, поліпшення системи охорони здоров'я.

Слід зазначити, що кредити Світового банку є досить привабливим джерелом зовнішнього фінансування як дефіциту державного бюджету, так і реструктуризації економіки України. Фінансові умови, на яких Світовий банк надає позики Україні, є вигіднішими, ніж більшість інших доступних для України джерел запозичення. Серед основних проблем співробітництва України зі Світовим банком слід виділити непрозорість системи відбору кредитних проектів та відсутність реальної оцінки ефективності реалізації проектів. Кредити МБРР доцільно спрямовувати на найважливіші національні проекти щодо яких має бути чіткий моніторинг від розробки до їх повного завершення, що має підвищити їх ефективність.

Одним із ключових кредиторів України, її найбільшим фінансовим інвестором і кредитором приватного сектору економіки є Європейський банк реконструкції та розвитку. ЄБРР не фінансує витрати державного бюджету, а здійснює фінансування тільки інвестиційних проектів розвитку як у державному, так і в приватному секторі, причому 60 % позичкових коштів спрямовуються у приватний сектор і 40% – у державний. З початку своєї діяльності в Україні з 1993 року ЄБРР взяв на себе зобов'язання щодо виділення близько 12 млрд. євро в рамках 369 проектів [2]. За період співпраці з ЄБРР в державному секторі економіки України в рамках 25 проектів, кредитні кошти за якими залучені державою або під державні гарантії, укладено угод на загальну суму 674,94 млн. дол. США та 1637,35 млн. євро [3].

Кредитні кошти ЄБРР спрямовувались на підвищення енергоефективності через впровадження проектів енергозбереження, ядерну безпеку, нові технології вироблення електроенергії.

У 2017 році ЄБРР планує продовжувати інвестувати в українську економіку, зробивши при цьому акцент на розвитку напряму підтримки малого та середнього бізнесу в Україні.

Основними недоліками співпраці України з ЄБРР є тривалий термін затвердження кредиту, враховуючи процедуру затвердження проекту

безпосередньо в ЄБРР (близько 1 – 1,5 місяця) , і високий рівень бюрократизму при підготовці кредитної заявки.

Отже, співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями має значний позитивний ефект для економіки України. Вона сприяє покращенню макрофінансових показників, стабілізації національної грошової одиниці, активізації інвестиційного процесу, розвитку приватного підприємництва, формування конкурентного ринкового середовища. Крім того, кредити міжнародних фінансових організацій дозволяють реалізувати низку великомасштабних енергозберігаючих, транспортних, екологічних, інфраструктурних проектів. З іншого боку, надмірне залучення зовнішніх позик створює потенційну загрозу фінансово-економічній безпеці країни. Україні необхідно поступово переходити до реалізації якісно нової стратегії економічного розвитку, яка має ґрунтуватися на підвищенні інвестиційно-інноваційних факторів економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/news/view/biudzhet_ukrainy?category=bjudzhet&subcategory=bjudzhet-nastupnogo-roku.
2. ЄБРР планує у 2017 році зосередитися на підтримці малого і середнього бізнесу в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unian.ua/eurobusiness/1657941-ebrr-planue-u-2017-rotsi-zosereditisyana-pidtrimtsi-malogo-i-serednogo-biznesu-v-ukrajini.html>.
3. Міжнародне співробітництво [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/mizhнародne-spivrobitnictvo/mvf>.
4. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями [Електронний ресурс] / Міністерство закордонних справ України. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/ifo-projects>.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

М.В. Поплавський, старший викладач

Досягнення підприємством високого рівня результативності й ефективності діяльності в економічних реаліях сьогодення – жорсткої глобальної конкуренції, стрімкого науково-технічного прогресу, скороченого життєвого циклу товарів, засобів виробництва, технологій, зростання нестабільності та невизначеності – потребує всеохоплюючого залучення ресурсів і повномасштабного управління його потенціалом.

Перехід до економіки знань окреслює стадію розвитку підприємства, на якій домінуюча роль в менеджменті та інноваційному виробництві продукції належить інтелекту особистості. В сучасних умовах для підприємств важливим завданням є формування нових конкурентних переваг на засадах ефективного нагромадження інтелектуального потенціалу та розвитку інтелектуальної активності персоналу. Вирішення окреслених проблем – це не тільки досягнення статусу економічного і інноваційного лідера на внутрішньому та глобальному ринках, а й підвищення ефективності менеджменту підприємства. Дієвим механізмом у забезпеченні високого рівня конкурентоспроможності в умовах сьогодення є інтелектуалізація систем менеджменту підприємства, а передумовою її здійснення – використання і примноження інтелектуального потенціалу [1].

Ефективний менеджмент сучасного підприємства, в основі якого лежить процес створення та максимізації вартості для власників й інших зацікавлених сторін, передбачає, в першу чергу, управління його потенціалом. На сьогодні достатньо детально вивчені традиційні елементи потенціалу – виробничий, трудовий тощо, а також розроблені методологічні основи їх оцінювання й управління.

В масштабах національної економіки інтелектуальний потенціал володіє великим резервом економічної активності, ключовим вектором розвитку інновацій модерного інформаційного суспільства. Це єдиний чинник, розвиток якого має достатньо безмежний ресурс як за якісно-кількісними, так і за тимчасовими параметрами [4].

На рівні підприємства інтелектуальний потенціал є основою інноваційного розвитку, підсилення конкурентних переваг, підприємницьких і управлінських навиків, та лідерських якостей працівників. Він задає темп і характер управлінським нововведенням у системі менеджменту підприємства.

Інтелектуальний потенціал, розвиваючись на основі попередніх форм, вбирає в себе їх основні властивості і одночасно має власний зміст, який визначається: наявністю і прогресивним розвитком інтелектуальної власності; становленням креативного типу мислення працівників, що формує і реалізовує основні моделі відтворення кожної конкретної економічної системи і їх сукупності; переважним формуванням в даній системі інтелектуального центру, що охоплює поступово всю сукупність чинників виробництва, розподілу, обміну і споживання [3].

Ключовою цінністю і основним капіталом сучасного підприємства стає працівник незалежно від займаної посади – креативний, здібний до пошуку і освоєння нових знань, до ухвалення нестандартних рішень. Цінність інтелектуального потенціалу персоналу підприємства проявляється в його професійності та творчості мислення, найважливіших елементах інноваційного процесу, модифікації структури виробництва відповідно до вимог динамічних ринків та індивідуалізованих споживачів. Розвиток інтелектуального потенціалу стає головною умовою науково-технічного прогресу, він змінює трудову діяльність на творчу активність персоналу [4].

Згідно ресурсної характеристики інтелектуальний потенціал розглядається як сукупність інтелектуальних ресурсів: знання, здібності людини (груп людей), система освіти, комп'ютерне забезпечення, система зв'язку, бази даних (бібліотеки та електронні системи), система науки [1].

Інтелектуальний потенціал підприємства варто визначати не абсолютними, а відносними кількісними і якісними характеристиками ресурсів,

якими воно володіє, тобто потенціал підприємства може бути як великим щодо одних підприємств, так і малим у відношенні до інших. У кількісному відношенні інтелектуальний потенціал підприємства може бути виражений як частка (відсоток) від національного, галузевого, корпоративного або іншого потенціалу – як частка певної постійної величини.

Кожний напрям і підхід до вивчення інтелектуального потенціалу має свої критерії, за якими розкривається його сутність, а отже має право на існування. Але обмежуватися лише одним підходом до тлумачення змісту інтелектуального потенціалу замало. Існування різноманітних світоглядних і методологічних позицій науковців про цю категорію в умовах сьогодення, вимагає встановлення концептуальної межі щодо інших категорій – інтелектуальних ресурсів, інтелектуального капіталу, інтелектуальної власності та інтелектуальної активності на мікроекономічному рівні [3].

Джерелом формування інтелектуального капіталу підприємства є інтелектуальні ресурси, які власне, і формують інтелектуальний потенціал підприємств. Інтелектуальний потенціал є показником стану інтелектуального капіталу і ефективності його використання. Оцінка рівня інтелектуального потенціалу підприємства має враховувати новизну продукції, використовуваних технологій виробництва та продажів, освітній і кваліфікаційний рівень персоналу (менеджменту, спеціалістів, робітничих кадрів), досвід інноваційної діяльності (складність розробок, масштаби дослідницьких і інженерних проєктів), участь в галузевих виставках [4].

Він збільшується тільки в умовах процесу виконання НДДКР на постійній основі, в результаті яких створюється інтелектуальна власність, яка втілюється в таких основних формах як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, «ноу-хау» та ін. Отже, інтелектуальний потенціал є узагальненою характеристикою інтелектуальних ресурсів, відповідно до місця і часу, який окреслює сучасне з погляду практичного використання наявних економічних можливостей у майбутньому для досягнення поставлених цілей. Тому інтелектуальний потенціал залежно від умов може бути реалізований і нереалізований. Очевидним є наслідковий тісний взаємозв'язок між такими

категоріями, як інтелектуальні ресурси, інтелектуальний потенціал, інтелектуальний капітал та інтелектуальна власність.

Першоджерелом та визначальним чинником розвитку як країни, так і кожного підприємства є інтелектуальні ресурси, які містять три основні складові: інформаційні ресурси; професійно-особові якості співробітника; технології використовувані для отримання результату [4].

Послідовне формування, відтворення та реалізації зазначених економічних категорій у системи менеджменту підприємств вимагає належної «інтелектуальної культури», де на вершину виходить якість інтелектуального потенціалу, спосіб отримання знань персоналом, їх зв'язок з естетичними, етичними та духовними принципами. Розглядаючи інтелектуальну культуру, потрібно мати на увазі характер і стиль мислення суб'єктів етичного менеджменту, яким мають бути «притаманні: активний інтелект, реалістичне бачення, ментальна телепатія і натхнення як вищий прояв креативності, інтуїція, стійка життєва позиція, високі духовні здібності» [2].

Інтелектуалізація систем менеджменту прямопропорційно залежить від розвитку інтелектуального потенціалу підприємства, який характеризує економічний ресурс, сприяє росту конкурентоспроможності, капіталізації та індивідуалізації.

Список використаних джерел

1. Диба Л.М. Сутність понять інтелектуальний потенціал та інтелектуальний капітал як економічних категорій [Електронний ресурс] / Л.М. Диба // Економічний вісник університету. 2011. Вип. 17. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_1/Dyba.pdf
2. Захарчин Г.М. Теорія та методологія формування і розвитку організаційної культури машинобудівного підприємства: монографія / Г.М. Захарчин. Львів, 2011. 348 с.
3. Мойсеєнко І.П. Управління інтелектуальним потенціалом: Монографія. Львів: Аверс, 2007. 304 с.
4. Турило А.М., Корнух О.В. Теоретико-методичні підходи до визначення складових інтелектуального капіталу підприємства та їх змісту // Актуальні проблеми економіки. 2011. №3(117). С. 168-177.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ ЧИННИКІВ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ПРАЦІ

А.В. Терно, старший викладач

Інформатизація, інтелектуалізація та глобалізація, що стрімко охопили всі сфери життя людей у розвинених країнах, кардинально змінюють соціально-економічний розвиток світу, держав, населення, і кожної окремої людини, відкриваючи небачені раніше можливості та водночас створюючи нові проблеми. Людський капітал за таких умов стає не просто визначальним чинником конкурентоспроможності, але й домінуючою формою суспільного і особистісного багатства, основою інтелектуального та соціального капіталу як умови не лише економічного, а й цивілізаційного прогресу загалом.

Особливо відчутні зміни під впливом означених тенденцій відбуваються на ринку праці. Згідно з дослідженнями К. Фрей і М. Осборн, найближчим часом близько 40-50% робочих місць зазнають трансформації або зникнуть з ринку праці [1]. Разом з тим будуть з'являтися нові робочі місця у технологічних, інтелектуальних сферах діяльності, які потребуватимуть інших професійних навичок. Зокрема, збільшується частка дистанційних форм зайнятості, реалізація яких здійснюється через цифрові засоби комунікації. Професіонали найрізноманітніших галузей відводять фріланс-проектам дедалі більшу частину власного робочого часу, або й повністю змінюють форму зайнятості, шукаючи оптимальний шлях реалізації свого трудового потенціалу.

Як показує дослідження, проведене компанією «Бітрікс24» спільно з GfK Ukraine, переважно це люди, що володіють вищим рівнем кваліфікації, і нерідко розраховують на більшу зарплату. На сьогодні рівень проникнення дистанційної зайнятості в Україні становить 21%, зазначається в дослідженні. Ще 15% компаній практикують часткову дистанційну зайнятість, коли співробітники можуть час від часу працювати не в офісі. А через два роки частка компаній, які використовують дистанційну зайнятість, в Україні сягне 35% [2].

Сьогодні фрілансери - це незалежні висококваліфіковані працівники, які не перебувають у штаті організацій, а самостійно надають послуги замовникам, завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій, без укладання довгострокового трудового договору. В сучасному розвинутому суспільстві саме знання стають основними засобами виробництва. Працівник, що має унікальні знання, не просто стає рівним роботодавцю в соціально-трудовах відносинах, він вже може обійтися без роботодавця, або одночасно використовувати можливості, що надаються кількома роботодавцями. Фрілансери мають свою (часто дуже специфічну) спеціалізацію і високу кваліфікацію, найчастіше виконують лише певний перелік робіт але для дуже широкого (не обмеженого кордонами країни) кола замовників і самостійно організують свій робочий простір та час.

Попри вкрай складну ситуацію на ринку праці, в Україні є низка професій, попит на які достатньо великий. Спеціалістів потребують сфери ІТ та агросектор, частково - промисловість. Характерно, що дедалі більша частка вакансій передбачає саме дистанційну зайнятість. Наприклад, на сайті з пошуку роботи work.ua кількість вакансій в розділі «ІТ, комп'ютери, Інтернет» є найбільшою - біля 2,5 тис. Заробітна плата, яку пропонують таким спеціалістам - 10000-15000 грн. і більше [3].

Практично всі фрілансери використовують інформаційно-комп'ютерні технології для зв'язку з замовниками, для отримання і поширення інформації про себе. В наш час швидко зростає чисельність традиційних "вільних професіоналів" - консультантів, художників, адвокатів, артистів, лікарів, архітекторів тощо. Вони не повною мірою відділені від замовника, найчастіше спілкуються з ним особисто, однак залишаються самостійними у організації своєї праці. Однак, більша і дедалі зростаюча частина фрілансерів здійснюють свою основну діяльність, працюючи дистанційно на комп'ютері, практично ніколи не зустрічаючись зі своїми замовниками. Таких працівників називають електронними фрілансерами.

З кожним роком чисельність фрілансерів у всьому світі продовжує

збільшуватися, але рекордні цифри зростання показує Україна. Сфера інформаційних технологій (ІТ) в наш час важлива для будь-якої країни, однак для України вона має особливе значення. По-перше, ця сфера є яскравим представником інноваційної економіки, яка базується на знаннях та компетенціях людини, це чи не єдина сфера не індустріальної, а постіндустріальної економіки, яка динамічно розвивається в нашій країні. По-друге, навіть в умовах небаченої за глибиною системної кризи, що охопила Україну у 2014-2016 рр., ця сфера продовжує зростати і розвиватися. По-третє, в Україні постійно зростає кількість підприємств, які здійснюють діяльність у сфері ІТ, а також чисельність і частка людей, які зайняті у ній (і що особливо важливо - зайняті інтелектуальною працею). Україна посідає 4-те місце в світі за їхньою кількістю після США, Росії та Індії [4]. По-четверте, ця сфера найменш вражена корупцією, у ній діє хоча й жорстка, але майже “чиста” конкуренція (і це може бути основним фактором динамічного розвитку цієї сфери). По-п’яте, після стрімкого падіння курсу гривні відносно іноземних валют у 2014 р. у цій сфері (яка внаслідок глобалізації й інформатизації працює практично без кордонів) оплата праці стала найбільш конкурентоздатною, що дає можливість залучати найбільш здібних і мотивованих працівників.

Окрім того, в Україні в умовах кризи питання пошуку додаткових заробітків актуалізувалося для мільйонів громадян. До того ж, у зв’язку з погіршенням економічної ситуації компанії надають перевагу передусім короткостроковим проектам, тому їм вигідніше використовувати методи аутсорсингу деяких бізнес-процесів та завдань (делегування внутрішніх завдань назовні, замовлення виконання разових або періодичних робіт іншим фірмам або окремим спеціалістам), ніж працевлаштовувати і утримувати (ймовірно, без конкретних постійних навантажень) висококваліфікованих співробітників. На сьогодні в Україні розповсюджені всі напрями дистанційної роботи, що створює сприятливі умови для українських роботодавців залучати фрілансерів до участі в забезпеченні діяльності вітчизняних та зарубіжних організацій.

В Україні питання дистанційної зайнятості практично не регулюються

на державному рівні. Тому проблеми, з якими стикаються фрілансери, стають серйозними перепонами на шляху до успішного використання їх трудового потенціалу. Для сучасного стану ринку праці України найдоцільнішим способом реалізації дистанційної зайнятості є часткова зайнятість у фрілансі для людей старшого віку (від 40 років) та повне присвячення робочого часу фрілансу для активної молоді, що може бути ефективним лише за умов всебічного розуміння загальних ризиків та розвитку необхідних особистих якостей, що забезпечують успіх у цій сфері. Важливим завданням держави і громадянського суспільства в цьому напрямі є врегулювання правових питань дистанційної зайнятості, посилення захисту інтелектуальних прав, підтримка розвитку відповідних навчальних закладів для підвищення якості підготовки спеціалістів у сфері ІТ. Стратегічно важливою метою є створення в Україні сприятливого середовища для розвитку бізнесу, для комфортного проживання, для бажання жити і працювати в рідній країні.

Список використаних джерел

1. Frey C. B., Osborne M. A. The future of employment: how susceptible are jobs to computerisation //Retrieved September. - 2013. - Т. 7. - С. 2013.
2. Соблюдай дистанцию: треть сотрудников украинских компаний работает удаленно // Forbes. Україна. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://forbes.net.ua/business/1411959-soblyudaj-distanciyu-tret-sotrudnikov-ukrainskih-kompanij-rabotaet-udalенno>
3. Сайт пошуку роботи № 1 в Україні. Режим доступу: <http://www.work.ua/>
4. Україна посідає 4-те місце в світі за кількістю працівників ІТ-сфери: [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.lp.edu.ua/node/1932>
5. Развитие человеческого капитала и трансформация форм занятости: взаимовлияние и взаимообусловленность / Е.А. Гришнова, Н.А. Азьмук // Демографія та соціальна економіка. - №1(21). - 2014. - С. 85-96.

Розділ 2. ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ «ПОДВІЙНИЙ ДИПЛОМ» НА ЕКОНОМІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ

Д.О. Гончаров, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри

В умовах сучасної глобальної економіки, в якій є попит на спеціалістів широкого спектру вмінь та навичок, інтернаціоналізація навчання стає необхідністю та умовою розвитку будь-якого вищого навчального закладу. Висока оцінка потенційної значущості розвитку співробітництва між ВНЗ відносно спільних навчальних планів, схем академічної мобільності, інтегрованих програм навчання є беззаперечною умовою привабливості і конкурентоздатності як університету, так і випускника. На нашу думку, найбільш перспективним освітнім продуктом у цьому контексті є можливість міжнародного навчання за програми подвійних дипломів.

Серед різноманітних форм міжнародного співробітництва в галузі освіти таких як, програми студентського обміну, проведення спільних короткострокових програм та заходів, програми подвійних дипломів передбачають цілий комплекс послідовних дій. Програми подвійних дипломів – це програми засновані на співставності та синхронізації освітніх програм університетів-партнерів, вони характеризуються прийняттям сторонами спільних зобов'язань з таких питань: цілі програми, підготовка навчального плану, організація навчального процесу, присвоєння кваліфікації. Зокрема, щоб організувати та реалізувати програми подвійних дипломів необхідно:

розробити спільний навчальний план затверджений обома університетами-партнерами;

студенти з одного університету повинні вивчати частину програми в університеті-партнері;

перебування студентів в університетах-учасниках міжвузівських програм повинна мати співставну тривалість;

періоди навчання і результати екзаменів повинні повністю визнаватися й автоматично зараховуватися на основі спільних діючих домовленостей загальних принципів і стандартів забезпечення якості;

викладачі повинні викладати в ВНЗ-партнерах, брати участь у розробці навчальних планів, входити в склад приймальних та атестаційних комісій;

по закінченню навчання студентам присвоюються ступені кожного ВНЗ-партнера або спільна ступінь.

Враховуючи серйозність заходів, що їх треба вжити для організації та реалізації програм подвійних дипломів, ми усвідомлюємо завдання та можливі складнощі:

1. Невідповідність вимог європейських та українських освітніх структур до навчальних програм (визнання академічних ступенів, орієнтація на освітні результати, механізми забезпечення і контролю якості);

2. Можлива асиметрична мобільність студентів та викладачів, у зв'язку з додатковим цільовим фінансуванням європейських університетів. Аналізуючи досвід інших університетів, з урахуванням вбудованої мобільності витрати на реалізацію програми покриваються як правило або за рахунок учасників (університетів), а частіше самих студентів, тому як наслідок – зниження зацікавленості університетів, а з іншого боку посилення нерівності між студентами залежно від фінансової забезпеченості.

3. Проблеми нормативно-правового та візового забезпечення реалізації програм;

4. Виникають мовні проблеми;

На нашу думку вирішенню цих проблем та просуванню програми будуть наступні умови та фактори:

1. Інституціональна підтримка на етапах налагодження зв'язків, розробки конкретної програми чи проекту та фінансування. Можливо, частину цих функцій може бути зосереджена в Центрі міжнародного співробітництва і міжнародної освіти нашого університету, як підрозділу, який відповідає за просування спільних освітніх програм.

2. Потенціал професорсько-викладацького складу, який визначається можливістю навчання і стажування в університетах-партнерах, проведення спільних наукових досліджень, виступи на міжнародних конференціях, публікація статей в міжнародних реферованих журналах.

3. Переїняття досвіду європейських університетів в організації навчального процесу – проведення контролю знань (переважно проведення письмових екзаменів з прикладними завданнями і практичними задачами), підготовка магістерських дисертаційних проектів.

4. Використання нових освітніх технологій: залучення зовнішніх екзаменаторів, введення рейтингової оцінки успішності знань студентів, переважання самостійної роботи студентів над аудиторною.

5. Розуміння що програма подвійного диплому не є самоціллю, вона реалізується за умови, коли створює додану вартість всім її учасникам.

На факультеті зроблені кроки в напрямі реалізації спільної підготовки студентів. Укладено договір про наміри між Варшавським університетом фінансів та управління та ХНПУ імені Г.С. Сковороди, метою якого є встановлення і здійснення співробітництва в організаційній, навчальній та науково-дослідній сфері.

Були відправлені на узгодження навчальні плани підготовки бакалаврів, але у зв'язку з розбіжностями між освітніми програмами навчальний напрямок співробітництва був призупинений. Розбіжності виникли в основному з практичною спрямованістю їхніх спеціальностей, таких як менеджмент, маркетинг, логістика та нашими загальноекономічними, що враховують законодавчі та економічні особливості ведення бізнесу в Україні.

На сьогодні привабливим варіантом для європейських університетів та наших студентів залишається продовження навчання на магістерських програмах, після отримання диплому бакалавра в Україні.

Першочергово необхідно працювати над підвищенням професійного рівня науково-педагогічного складу факультету, розробки конкретних, поетапних та зрозумілих рекомендацій, щодо запровадження та реалізації програми «Подвійний диплом».

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ» ДЛЯ МАГІСТРІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЕКОНОМІКА» («ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»)

Ю.О.Гайдученко, старший викладач

Сучасне українське суспільство переживає складні процеси змін у всіх сферах суспільного життя. Оновлення охоплює і освіту. У навчальному процесі з'являються навчальні дисципліни, головними завданнями яких є розвинути моральну свідомість соціально-відповідальної поведінки майбутніх фахівців у всіх сферах життя. До таких дисциплін належить курс «Соціальна відповідальність», в якому розглядаються і досліджуються поняття соціальної відповідальності людини, держави, суспільства, компаній та їх роль у формуванні культури поведінки сучасного професіонала.

Актуалізується необхідність формування нової парадигми суспільного розвитку, в якій головним завданням стає забезпечення сталого екологічного, соціального та економічного розвитку в межах світового господарства. Найбільш ефективно цілі сталого розвитку можуть бути реалізовані в межах стратегії соціальної відповідальності, яка є добровільною ініціативою організацій щодо дотримання етичних норм у сфері соціальної взаємодії та прийняття на себе відповідальності за вплив на навколишнє середовище, партнерів, споживачів, працівників, громади тощо.

Навчальна дисципліна «Соціальна відповідальність» має ознайомити майбутніх фахівців із загальними закономірностями взаємодії бізнесу і суспільства, з використанням соціальної відповідальності в управлінні організаціями та розвинути моральну свідомість їхньої соціально-відповідальної поведінки.

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування у студентів фундаментальних знань теорії та практики соціальної відповідальності з позиції сучасних стандартів соціальної політики, соціальної звітності, етики бізнесу й прав людини в умовах інтеграції концепції стійкого

розвитку і набуття ними відповідних професійних компетенцій, що забезпечують формування соціально-відповідальної поведінки.

Для досягнення мети поставлені такі основні завдання:

- вивчення теоретичних положень і практики взаємодії держави, бізнесу, суспільства та людини у сфері соціальної відповідальності як умови стійкого розвитку суспільства;
- визначення можливостей використання зарубіжного досвіду та аналіз можливостей використання елементів зарубіжних моделей соціальної відповідальності в національній економіці;
- формування розуміння значення соціальної відповідальності держави, бізнесу, суспільства та людини;
- аналіз ролі держави в забезпеченні практики ефективної системи соціальної відповідальності.

«Соціальна відповідальність» – навчальна дисципліна, що вивчає відповідальність держави, бізнесу, громади та людини за вплив рішень, які вони приймають та їх дій на суспільство і навколишнє середовище.

Об'єктом навчальної дисципліни є соціальна відповідальність як система.

Предметом навчальної дисципліни є теоретико-методологічні, методичні та організаційно-економічні аспекти формування і розвитку соціальної відповідальності.

Нормативна навчальна дисципліна «Соціальна відповідальність» належить до циклу професійної та практичної підготовки. У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять та виконання практичних завдань. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- сутність, види, категорії, еволюцію, концепції, моделі та рівні соціальної відповідальності;

- особливості соціальної відповідальності різних суб'єктів суспільного розвитку;
 - місце соціальної відповідальності в діяльності підприємства;
 - нормативно-правові засади розвитку соціальної відповідальності;
 - моделі корпоративної соціальної відповідальності і становлення різних типів корпоративної культури;
 - критерії, показники та методика оцінювання соціальної відповідальності;
 - особливості вияву соціальної відповідальності бізнесу в українських реаліях;
 - сутність соціальних інвестицій як форми вияву корпоративної відповідальності роботодавців;
 - сутність, складові та пріоритети розвитку соціально відповідальної політики стосовно співпрацівників підприємства;
 - екологічні аспекти соціальної відповідальності та їх нормативно-правове регулювання;
 - сутність, структуру, вимоги та особливості міжнародних стандартів соціальної звітності.
- вміти:
- формувати механізм управління соціальною відповідальністю;
 - формувати ефективну взаємодію роботодавців зі співробітниками на засадах соціальної відповідальності;
 - формувати відносини підприємства із зовнішніми організаціями на засадах корпоративної соціальної відповідальності;
 - визначати напрями активізації індивідуальної та колективної екологічної відповідальності;
 - посилювати соціальну відповідальність суб'єктів суспільного розвитку через соціальне партнерство;
 - здійснювати моніторинг соціальної відповідальності;
 - оцінювати ефективність корпоративної соціальної відповідальності;

– розвивати корпоративну соціальну відповідальність як чинник підвищення конкурентоспроможності.

У результаті педагогічних спостережень, аналізу літературних джерел та аналітичної роботи були розроблені основні змістовні модулі дисципліни «Соціальна відповідальність» для студентів економічного факультету спеціальності 051 «Економіка»:

Змістовий модуль 1. Соціальна відповідальність як засаднича стратегія взаємодії держави, бізнесу, суспільства, людини.

Тема 1. Соціальна відповідальність як чинник стійкого розвитку.

Тема 2. Соціальна відповідальність людини, держави та суспільства.

Тема 3. Організаційно-економічне забезпечення управління корпоративною соціальною відповідальністю.

Тема 4. Формування відносин роботодавців із працівниками на засадах соціальної відповідальності.

Тема 5. Формування відносин бізнесу із зовнішніми організаціями на засадах соціальної відповідальності.

Змістовий модуль 2. Формування ефективного розвитку соціальної відповідальності.

Тема 6. Екологічна компонента соціальної відповідальності.

Тема 7. Соціальне партнерство як інструмент формування соціальної відповідальності.

Тема 8. Моніторинг корпоративної соціальної відповідальності.

Тема 9. Оцінювання ефективності соціальної відповідальності.

Тема 10. Стратегічні напрями розвитку соціальної відповідальності в Україні.

Запропоновані принципи та зміст викладених модулів дисципліни «Соціальна відповідальність» апробовані та відкориговані.

Актуальність вивчення дисципліни «Соціальна відповідальність» для студентів економічного факультету спеціальності 051 «Економіка» ґрунтується

на необхідності формування національної моделі соціальної відповідальності в межах концепції сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Експертно-аналітичний портал, присвячений тематиці корпоративної соціальної відповідальності і стійкому розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.csr-review.net
2. Сайт Всемирного совета бизнеса по устойчивому развитию [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.globalcompact.org>
3. Петрашко Л. П. Корпоративна відповідальність: крос-культурні моделі та бізнес-практики : монографія / Л. П. Петрашко. – К.: КНЕУ, 2013. – 372 с.
4. Охріменко О. О. Соціальна відповідальність : [навч. пос.] / О. О. Охріменко, Т.В. Іванова.– К.: НТУ України «Київський політехнічний інститут», 2015. – 180 с.

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ

«МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ»

О.В. Мельникова, кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасних умовах функціонування економіки, в процесі ринкових перетворень виникає потреба у постійному моніторингу її основних показників на макrorівні, встановленні закономірностей та залежності між явищами і процесами на рівні держави, дослідженні причинно-наслідкових зв'язків між основними суб'єктами економіки, розробці принципів економічної політики та механізмів макроекономічного моделювання. Тому формування компетенцій з макроекономічного аналізу у студентів є необхідною умовою підготовки конкурентоздатних спеціалістів у сфері економіки.

«Макроекономічний аналіз» як навчальна дисципліна спрямований на формування у студентів системи знань і практичних навичок з методики дослідження макроекономічної ситуації у країні та моделювання стану національної економіки у майбутньому. Сприятиме цьому особливий інструментарій, який охоплює прийоми (методи) кількісної обробки макроекономічних даних, методики аналізу макроекономічної інформації, міжнародні системи національного рахівництва, а також гіпотези та фундаментальні ідеї, що формують теоретичне підґрунтя цієї науки.

При макроекономічному аналізі треба враховувати позитивний та нормативний аспекти. Позитивний аспект полягає у знаходженні способів адекватного оцінювання результатів функціонування національної економіки за конкретних обставин і в реальному часі та наслідків її державного регулювання. Нормативний аспект макроекономічного аналізу проявляється у формулюванні оціночних суджень щодо придатності фундаментальних гіпотез та ідей виконувати роль теоретичного інструментарію пояснення економіки та щодо ймовірних наслідків і фактичних результатів державного регулювання національної економіки [2, с. 14-15].

Одним із принципів макроекономічного аналізу виступає агрегування. Агрегування завжди ґрунтується на абстрагуванні та дозволяє виділити: макроекономічних агентів (суб'єктів), макроекономічні ринки (сектори), макроекономічні процеси і макроекономічні показники. На жаль, абстракція економічних досліджень призводить до часткової втрати інформації, проте саме завдяки агрегуванню полегшується виявлення сутності найскладніших економічних процесів.

Логіка побудови курсу «Макроекономічного аналізу» ґрунтується на відкритій моделі кругообігу продуктів, ресурсів та доходів, та передбачає спочатку розкриття методологічних основ макроекономічного аналізу, дослідження ролі кожного суб'єкта макроекономіки у цій моделі, визначення макроекономічних показників та основних структурних співвідношень на рівні держави. Далі послідовно розкриваються методики визначення основних індикаторів стану окремих національних ринків (товарного, фінансового,

праці), умов їх функціонування, встановлення рівноваги та державного регулювання. При цьому не залишається поза увагою аналіз соціальних індикаторів та макроекономічних процесів (інфляції, інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності, динаміки і структури зовнішньої торгівлі). Наприкінці курсу розглядаються методологічні аспекти економічної безпеки держави та способи оцінювання основних макроекономічних дисбалансів.

При макроекономічному аналізі використовуються різноманітні методи наукового дослідження, які можна об'єднати у такі групи: 1) методи емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, аналогія, вимірювання, експеримент); 2) методи емпірико-теоретичного дослідження (ототожнення, ізолювання, моделювання, аналіз, синтез, індукція, дедукція); 3) методи теоретичного дослідження (формалізація, узагальнення та конкретизація, аксіоматичний, декомпозиція, гіпотеза, систематизація); 4) методи економічного аналізу (екстраполяції, кореляції, факторний, балансний, математичного моделювання, експертних оцінок, комп'ютерної обробки статистичних даних) [1,с.15-18]. Ефективність методів макроекономічного аналізу залежить від якості інформаційного забезпечення та достовірності статистичних даних. Тому саме статистична інформація є необхідним елементом аналізу національної економіки.

Макроекономічний аналіз має прикладний характер і використовується для діагностики існуючих проблем в економіці країни та розробці програм їх вирішення. Тому, як лекційні, так і семінарські заняття, проходять здебільшого у інтерактивних формах. Так, на лекціях активно використовується ситуаційне моделювання як метод навчання студентів. Ситуації-ілюстрації можуть бути вельми ефективно використані в ході викладу лекційного матеріалу з метою ілюстрації емпіричним матеріалом окремих теоретичних положень. З їх допомогою можна показати, як утворюються і формуються, наприклад, галузеві ринки в конкретній економічній ситуації. Застосування в дидактичних цілях ситуації-оцінки зводиться до того, що на занятті викладач дає студентам основну характеристику реальної економічної ситуації, а також повідомляє їм про рішення прийняте на основі її аналізу. Студентам пропонується оцінити

дане рішення, спробувати знайти можливо допущені помилки, пояснити їх наслідки, обґрунтувавши при цьому свої висновки. Використання ситуацій-вправи передбачає те, що викладач обмежується викладом суті економічно значущої ситуації (наприклад, констатує вплив підвищення мінімальної заробітної плати на тінізацію економіки) і пропонує зробити її діагностику, спробувати на основі аналізу стану в економіці виробити оптимальне рішення. Такого роду вправи сприяють виробленню у студентів ситуаційного підходу до вирішення різноманітних практичних завдань та викликають зацікавленість у опрацюванні лекційного матеріалу.

Можливості ситуаційного моделювання набагато повніше реалізуються при його використанні в активних формах навчання на семінарських і практичних заняттях, в процесі яких для вирішення різнопланових ситуаційних завдань проводяться ситуаційно-рольові ігри. Так при проведенні семінарського заняття на тему «Методологічні основи макроекономічного аналізу» студентам пропонується виконувати ролі певних суб'єктів макроекономіки, які взаємодіють на різних ринках один з одним, визначаючи при цьому основні макроекономічні показники, що впливають на їх поведінку, а також вид макроекономічного аналізу за різними критеріями. Наприклад, показник рівня безробіття за певний період суттєво впливає на поведінку домогосподарств, і вони можуть охарактеризувати його за різними критеріями макроекономічного аналізу. За станом досліджуваних об'єктів він може бути динамічним – порівняння з іншими періодами, та статичним – якісне та кількісне співвідношення його елементів. За масштабом дослідження рівень безробіття може бути комплексно проаналізований (за декількома параметрами), або ж мати одиничний макроекономічний аналіз (за рахунок зміни зайнятих, які втратять роботу протягом року, наприклад). Також рівень безробіття може бути проаналізований за критеріями спрямування аналізу, періодичності та іншими.

Гарно зарекомендували себе при проведенні практичних занять з макроекономічного аналізу ілюстративні навчальні ситуації, мета яких на певному практичному прикладі навчити студентів алгоритму прийняття

правильного рішення в певній ситуації. Так, наприклад, при розв'язанні задачі на розрахунок показників стану грошово-кредитного ринку, на основі отриманих показників, визначається доцільність у певний період розпоряджатися своїми заощадженнями.

Більш складними є навчальні ситуації без формування проблеми, в яких описується ситуація, де питання чітко не визначені, а представлені в статистичних даних, оцінках громадської думки, органів влади і т.ін.; мета такого кейса - самостійно виявити проблему, вказати альтернативні шляхи її вирішення з аналізом наявних ресурсів.

При вивченні макроекономічного аналізу вагома роль надається самостійній роботі студентів. Здебільшого вона представлена у формі задач, практичних завдань з побудови графіків та діаграм на основі статистичної інформації, аналізі дій уряду щодо певних явищ та процесів, складанні порівняльної таблиці певних показників у різних країнах, визначення взаємозв'язків між макроекономічними показниками або явищами. Наприклад, визначення, чи існує кореляція між часткою державних витрат і темпами економічного зростання, та побудова відповідного рівняння. Або аналіз за ступенем конкурентності основних товарних ринків регіону та країни в цілому.

Отже, після вивчення курсу студенти повинні не тільки оволодіти інструментарієм макроекономічного аналізу, але й навчитися вирішувати макроекономічні проблеми та оцінювати наслідки регулювання державою національної економіки.

Список використаних джерел

1. Пухтаєвич Г. О. Аналіз національної економіки: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005.– 254 с.

2. Радіонова І.Ф., Усик В.І. Макроекономічний аналіз: Електронний конспект лекцій. – К.: КНЕУ, 2015. 272 с. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/Faculty_of_Economics_and_Administration/kmdu%20fetau/2015/Usyk_Radinova_Macro_analiz.pdf (дата звернення: 17.02.2017)

ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ (МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ)

І.А. Прокопенко, кандидат педагогічних наук, доцент

В наш час перед системою вищої освіти України гостро постали питання різного спрямування (економічного, політичного, соціального, методологічного тощо). Зупинимось на деяких методичних аспектах.

Зараз, завдяки відкритості і доступності інформації через інтернет, з одного боку, її легко знайти, та з іншого, інтернет наповнений неякісною, поверхневою інформацією. Тому роль викладача сьогодні значно зміщується з накопичення в особі великих об'ємів академічних знань до вміння оперативно орієнтуватись в актуальних, важливих, професійних джерелах, оскільки в наш час інформація постійно множитья з неймовірною швидкістю та застаріває.

До того ж молодь постійно перебуває під впливом постів, статей, відео, якими наповнений інтернет, про те, що вища освіта (та й освіта взагалі) не потрібна для побудови щасливого життя; звичайно, цю інформацію, як правило, розповсюджують «експерти» низької кваліфікації, що часто навіть не отримали вищої освіти; їх метою, в основному, є отримання прибутку через залучення публіки на свої «освітні» події, а не передача якісних знань та вмінь.

Але багато говорити про проблеми сенсу не має – це слабка позиція. Необхідно думати про вихід та шляхи покращення сьогоденної ситуації. І найголовніше – діяти, поважаючи умови часу. Така стратегія не лише допоможе покращити ситуацію, але й зробить як систему освіти в цілому кращою, так і кожного викладача окремо.

Для працівників освіти – це, можна сказати, виклик сучасності – бути таким викладачем, що вміє зацікавити учнів, дати актуальну інформацію та показати важливість своєї дисципліни. Як же це зробити? Для себе я знайшла таке вирішення: оскільки просто «теорія» не дуже цікава енергійним, молодим людям (студентам), необхідно показати прикладні можливості отриманих знань, допомогти відчутти на собі користь від їх використання. Такі заняття

дещо схожі на «тренінги». Статистика і психологія говорять про те, що відвідуючи заняття, на яких говорять і діють лише ведучі, а глядачі займають пасивну роль слухачів, отримані таким чином знання починають використовувати не більше 5% аудиторії. Проте, якщо аудиторії надати можливість активно себе проявити: зробити деякі вправи, пройти тести, впоратись з завданнями по темі заняття тощо, отриманий досвід у повсякденному житті починають використовувати від 30% до 70% аудиторії в залежності від різних факторів.

Декілька прикладів з власного викладацького досвіду, як прості, але цікаві завдання допомагають створити атмосферу причетності кожного студента до процесу, зацікавити дисципліною. Так, на заняттях з «Основ менеджменту» я пропоную студентам виконати декілька творчих завдань, залучивши фантазію, образне мислення і почуття гумору. Одне з таких завдань «Я – Керівник». Студентам треба уявити себе управлінцем, якого запросили на посаду топ-менеджера підприємства в новий колектив. Необхідно скласти самопрезентацію себе, як управлінця, виступити перед колективом, представивши себе підлеглим; зробити наголос на своїх сильних сторонах, управлінських якостях, вміннях, досвіді. Можливо, не кожен усвідомлює, що управлінські ролі кожна людина постійно виконує і в повсякденному житті, організовуючи і плануючи свої щоденні справи. Виходячи з цього, студент зможе виокремити свої сильні та слабкі управлінські сторони, побачити що треба підсилити, натренувати, розвинути в собі. Це завдання корисне для самопізнання, набуття впевненості в собі, усвідомленні в собі субособистості «управлінець», а також отримання досвіду виступу перед аудиторією, презентуючи себе (це не так просто, але важливо мати такий навик, наприклад, проходячи співбесіди на посади).

Наступним завданням, яке із задоволенням виконують студенти є «Управлінець-приклад». Потрібно скласти доповідь про біографію людини – відомого управлінця, який «створив себе сам». Важливо, щоб це не просто була загальновідома людина, а особистість, що досягла висот саме в управлінській

діяльності та імпонувала доповідачеві своїми внутрішніми якостями та зовнішніми досягненнями (відчуття поваги до цієї людини, її біографія захоплює, а управлінські здобутки є прикладом для наслідування). Під час доповіді особливу увагу студенти приділяють періоду становлення «героя» як управлінця. Це завдання допомагає отримати натхнення та мотивацію, яких висот може досягти людина, ставлячи ціль та роблячи кроки до неї. Це завдання виявилось настільки ефективним, що ми зі студентами змогли помітити закономірність – ті управлінці, що мали благородні людські якості, мали гармонійне життя, успішне і в інших сферах, не лише бізнесі. А ті управлінці, що жорстко конкурували, вели інтриги, навіть якщо і досягли бізнесових висот, мали проблеми в інших сферах життя.

Наступне завдання «Мій власний проект». Оскільки управлінець може бути найманим працівником, допомагати власникові керувати підприємством, організацією, а може керувати власним бізнесом; я пропоную студентам продумати ідею створення власного проекту, що згодом може стати власною справою (бізнесом). Треба скласти бізнес-план на основі класичних чотирьох розділів, презентувати проект. Важливо зробити презентацію так, щоб у слухачів з'явилось щире бажання підтримати проект; мотивувати вступити до нього. Це креативне завдання допомагає набути кілька важливих навиків, які будуть корисними у подальшому житті: розробка бізнес-ідей, складання бізнес-плану, ораторська майстерність, вплив на людей через власну харизму [1, с.11-12].

Студентам, та й людям взагалі, подобається пізнавати себе, в цьому допомагають різні когнітивні тести, наприклад, який ваш тип управління.

На заняттях з тайм-менеджменту слухачі отримують прикладні інструменти управлінням та розподілом власного часу такі, як матриця Ейзенхауера [2, с.44-47], метод ABC. Усвідомлюють переваги планування, відчують це на власному досвіді (10 хвилин планування допомагає зекономити до 2 годин в день). Вчать розпізнавати щоденні хронофаги та уникати їх, а також усвідомлювати причини власної прокрастинації.

Отже, сьогодні щоб бути конкурентоспроможними на освітньому ринку, вищим навчальним закладам треба пропонувати абітурієнтам актуальні, цікаві, наповнені наочними, методичними, прикладними матеріалами дисципліни. Викладачам необхідно постійно розвиватись не лише в своїх предметах, але й підвищувати комунікативні навички, розумітись на деяких психологічних аспектах і вміти вправно використовувати сучасні комп'ютерні технології.

Список використаних джерел

1. Прокопенко І.А. Методичні рекомендації з курсу «Основи менеджменту» – Х.: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2014.
2. Б.Трейси «Результативный тайм-менеджмент» – 2-е изд. – М.: СтартБук, 2008.
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу з: <http://www.ukrstat.gov.ua>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТРУКТУРНОЇ ПОБУДОВИ КУРСУ «ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ НЕЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

І.А. Рядинська , кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальність вивчення дисципліни «Основи економічної теорії» значно зростає в умовах розвитку ринкової економіки в Україні. Важливим є розуміння як здійснюються перетворення одних господарських форм в інші, в якому напрямку відбуваються ці зміни, яким тенденціям і закономірностям вони підпорядковуються. Тільки знання багатого історичного досвіду, різноманітних теорій і концепцій економічної науки, основних економічних категорій та законів допоможе вирішити проблему раціонального використання економічних ресурсів країни, із багатьох можливих напрямків соціально-

економічного розвитку вибрати той, що в повній мірі реалізує національні інтереси і приведе до зростання рівня і якості життя українського народу. Забезпечення зростання економічного добробуту вимагає глибокого наукового пізнання теоретичних і практичних аспектів економічної теорії, постійного творчого осмислення реальної економічної ситуації на всіх рівнях господарювання. Курс «Основи економічної теорії» сприятиме формуванню економічної культури студентів, набуттю майбутніми фахівцями глибоких економічних знань, формуванню у них нового економічного мислення, адекватного ринковим відносинам; навичок аналізувати реальні економічні процеси і приймати обґрунтовані рішення з приводу економічних проблем, пов'язаних з їх майбутньою практичною діяльністю.

На основі Державного стандарту базової і повної вищої освіти нами розроблена робоча програма для організації навчання основам економічної теорії студентів неекономічних спеціальностей.

Мета курсу «Основи економічної теорії» для студентів неекономічних спеціальностей - формування у студентів знань по суті фундаментальних основ економічного життя суспільств, законів і закономірностей функціонування ринкової економіки, економічного мислення, що характеризує сучасний тип особистості.

Досягнення зазначеної мети забезпечується вирішенням наступних завдань:

- вивчення мови предмета як засобу отримання економічної інформації;
- засвоєння загальноприйнятої символіки, лексики і конструкцій, які властиві науковому стилю мовлення;
- надання необхідних знань з основних розділів економічної теорії;
- засвоєння основних економічних категорій і законів розвитку економіки на рівні розуміння питань, що вивчаються з урахуванням пізнавальних можливостей студентів неекономічних спеціальностей, необхідних студенту для підготовки фахівців нового покоління.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: основні етапи становлення та розвитку економічної теорії як науки; сучасну теорію виробництва та його фактори; причини виникнення товарного виробництва; економічний зміст власності, її типи, форми та шляхи трансформації; соціально-економічні відносини у суспільстві та їх особливості у різних економічних системах; причинно-наслідкові зв'язки, які відображають економічні закони: закони грошового обігу, закони попиту та пропозиції, закон вартості та інші; основні закономірності ринкової економіки; механізми функціонування різних видів ринків; основи підприємництва, стратегію і тактику фірми в ринкових умовах; основні результати й показники макроекономіки; загальні основи функціонування кредитно-банківської та фінансової систем; підходи до державного регулювання економіки, його методи та інструменти; напрямки реформування соціально-економічних відносин в Україні; основні форми міжнародних економічних відносин та ін.;

вміти: здійснювати порівняльний аналіз економічних систем; розраховувати основні показники економічної та соціальної ефективності суспільного виробництва; пояснювати механізм встановлення ринкових цін і ринкової рівноваги; розраховувати основні види доходів суб'єктів у ринковій економіці та основні макроекономічні показники; аналізувати програми макроекономічного розвитку країни; пояснювати механізм впливу на економіку фіскальної та монетарної політики держави; розробляти рекомендації з приводу підвищення дієвості економічної політики держави в Україні, підвищення ефективності використання ресурсів, зростання продуктивності суспільної праці, розвитку НТП тощо.

В результаті педагогічних спостережень, аналізу літературних даних і аналітичної роботи були розроблені основні модулі дисципліни «Основи економічної теорії» для студентів неекономічних спеціальностей:

Змістовний модуль 1. Загальні засади економічної теорії та основи мікроекономіки

1. Економічна теорія як наука та її еволюція.
2. Форми організації суспільного виробництва.

3. Економічні відносини власності та економічні системи.
4. Загальна характеристика ринкової системи.
5. Механізм функціонування ринку досконалої конкуренції.
6. Економічна поведінка суб'єктів ринку. Підприємство і підприємництво.

Змістовний модуль 2. Теоретичні основи макроекономіки

1. Національна економіка: цілі та результати. Рівновага національної економіки.
2. Макроекономічна нестабільність: циклічність, безробіття, інфляція.
3. Економічне зростання: поняття, фактори, типи.
4. Роль держави в макроекономічному регулюванні економіки.
5. Грошово-кредитна система та монетарна політика.
6. Світове господарство: основні риси та тенденції розвитку.

Запропоновані принципи і зміст викладених модулів дисципліни «Основи економічної теорії» апробовані і відкореговані. На основі викладеного також розроблені завдання для самостійної роботи студентів неекономічних спеціальностей.

Формування економічної культури, сучасного економічного мислення досягається в закладах освіти двома взаємопов'язаними шляхами: через власний зміст економічної освіти, її пізнавальну і практичну функції, та за допомогою найбільш ефективних форм організації навчального процесу. Тільки діалектична єдність змісту і форми навчання здатна забезпечити його високу ефективність і результативність.

Удосконалення системи навчання студентів неекономічних спеціальностей у вищих навчальних закладах є одним з важливих напрямів реформування системи національної освіти, важливою складовою становлення України як рівноправного партнера у створенні світового освітнього простору. Національна модель вищої освіти має ґрунтуватися на міжнародній освітній системі з відповідними їй стандартами, але одночасно зберігати і розвивати кращі традиції вітчизняної національної школи. При цьому необхідно

враховувати такі характерні риси вищої освіти, як фундаменталізація, індивідуалізація, теоретизація, плюралізм, комп'ютеризація та інформатизація. Формування нової парадигми економічної теорії є завданням як світової, так і вітчизняної науки. Це зумовлено виникненням нових реалій: глобалізації світової економіки, наявності інноваційних технологій, розвитку конкуренції в загальносвітовому масштабі, інтеграції неекономічного змісту в господарську систему.

Список використаних джерел

1. Базылёва М.Н. Экономическая теория: Пособие для преподавателей, аспирантов и стажёров/М.Н. Базылёва, С.П. Гурко, Н.И. Базылёв и др.; 3-е изд., стереотип. М: Книжный Дом; Экоперспектива, 2004. - 637 с.
2. Гура А.О., Зеленько О.О., Ночвіна І.О., Рядинська І.А. Основи економічної теорії: Навч.-метод посіб для самоств вивч дисц. студентами неекономічних спеціальностей. – Харків: ХНПУ, 2017. – 78с.
3. Державна національна програма «Освіта» (“Україна ХХІст.”) затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.1993 № 896: [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://ukraine.uapravo.net/data2008/base64/ukr64541/index.htm> (Дата звернення: 20.10.2016).
4. Закон України «Про вищу освіту» від 1.07.2014 № 1556-VII: [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu> (Дата звернення: 20.10.2016).
5. Слагода В. Г. Основы экономики: Учебник.- М.: ФОРУМ: ИНФРА -М, 2005.-224 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ПАБЛІК РИЛЕЙШНЗ» У ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЕКОНОМІКА»

В.К. Сідельнікова, кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасному суспільстві, коли змінюється характер відносин людини і природи, людини і держави, соціальних інститутів і держави, суб'єкти соціальних відносин шукають нові шляхи побудови ефективних комунікативних зв'язків. Виникає потреба в певному соціальному регулюючому інструменті, яким виступає паблік рилейшнз (ПР) – зв'язки з громадськістю.

Поняття паблік рилейшнз, ще недавно маловідоме і незвичне, в останні роки буквально увірвалося в наше життя. Дане поняття ввійшло в моду, стало справжньою візитною карткою нових часів. Увесь цивілізований світ вже не просто звик до нього, а й перетворив паблік рилейшнз на ефективно працюючу науку і мистецтво досягнення взаєморозуміння і згоди між різноманітними суб'єктами життя громадянського суспільства. Оволодіння наукою і мистецтвом зв'язків із громадськістю, освоєння цього фаху набувають для нас особливого значення.

Існування і функціонування паблік рилейшнз як професійної діяльності завжди зумовлені законами, традиціями, потребами суспільства, його спроможністю прийняти цю діяльність. «Тільки в суспільстві, де особистість користується всією гамою громадянських прав і свобод, де людина сприймається як індивідуальність, на вчинки якої можна вплинути лише шляхом заохочення, переконання, особистого зацікавлення, а не наказу чи підкорення тотальній волі держави або колективу, тільки там і тоді виникає історична потреба в новій атмосфері стосунків між людьми, між державою і громадянами, між організацією і громадськістю, тобто об'єктивна необхідність у розвитку професійного інституту паблік рилейшнз» [2, с. 39-40].

Технології паблік рилейшнз використовуються в усіх сферах життя суспільства, вони стали невід'ємним атрибутом сучасних політичних та економічних процесів, виборчих кампаній, а етичні та інституційні аспекти ПР-діяльності є предметом постійних дискусій в українському суспільстві та ЗМІ.

Тому вивчення теорії публік релейшнз та оволодіння практичними навичками застосування принципів та засобів ПР є важливим елементом підготовки студентів-економістів.

Дисципліна «Публік релейшнз» належить до варіативної частини циклу дисциплін професійної та практичної підготовки бакалавра зі спеціальності 051 «Економіка» («Економічна теорія»).

Метою даного курсу є ознайомлення студентів з основними положеннями теорії публік релейшнз, які дають цілісне уявлення про публік релейшнз не тільки як про теорію, але і як практику. Предметом вивчення даного курсу є сутність системи зв'язків організації (фірми) з цільовою аудиторією та її елементів, закономірності й випадковості їх виникнення, функціонування та розвитку, принципи і методи діяльності з формування та управління громадською думкою в інтересах організації і громадськості [5, с.4].

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, семінарських. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів. Самостійна робота передбачає такі види робіт: опрацювання лекційного матеріалу з використанням літератури, підручників та посібників; виконання індивідуальних домашніх завдань; самостійне опрацювання розділів, які не викладаються на лекціях.

Головним завданням студентів під час вивчення курсу є всебічне пізнання сутності системи зв'язків з громадськістю, її елементів та необхідності їх використання в сучасних умовах ринкових відносин і демократії, формування знань і навичок використання найефективніших форм і методів організації та здійснення зв'язків фірми з цільовою аудиторією з грамотним використанням систем масової комунікації та засобів масової інформації [5, с.4].

Найважливішим завданням майбутніх фахівців усіх галузей економічної діяльності має бути формування умінь і навичок у налагодженні зв'язків між молодим підприємницьким поколінням та іншою частиною населення, у подоланні недовіри, заздрості, образи і ворожнечі, в допомозі суспільству,

індивідові та соціальним групам навчитися відрізнити цивілізований бізнес від дикого, який досягає успіху завдяки омані, насильству, крадіжкам, а не ретельній праці, таланту, вмінню творити добро на користь людини і суспільства.

Студентові, який вивчає зв'язки з громадськістю, важливо зрозуміти і засвоїти, що публік рилейшнз – це, по-перше, теоретична й аналітична робота з надання послуг для керівництва вищої ланки і, по-друге, практична робота з організації та оцінювання двостороннього потоку інформації з широким використанням сучасних комунікаційних систем, матеріально-технічних засобів, спеціальних форм і методів інформаційного, освітнього, виховного впливу на масову свідомість і поведінку людей, соціальних груп, інститутів.

У курсі знайшов відображення практичний досвід професійної роботи вітчизняних та зарубіжних спеціалістів. У розвинутих країнах світу вже склалася десятиліттями відпрацьована система базової освіти в галузі ПР, особливо в США, Великобританії та інших країнах Західної Європи. Тут випробуваний і рекомендований цілий корпус знань і навиків, необхідних для підготовки ПР-спеціаліста [2]. Однак це зовсім не означає, що потрібно сліпо копіювати досвід американців. Акцент робиться на тому, що має загальнонаукове і загальноприкладне значення.

В курсі особливе значення набуває вивчення Кодексу професійної поведінки та етики Міжнародної асоціації ПР (ІПРА), Афінського кодексу, Кодексу професійної поведінки інституту ПР (Англія), Європейського кодексу професійної поведінки в сфері ПР (Лісабонський кодекс) та Кодексу професійної етики українського журналіста, Кодекс професійної етики спілки професійних журналістів США.

Поточна перевірка знань, а також вироблення у студентів необхідних практичних вмінь та навиків ПР роботи здійснюється на семінарських заняттях. В ході цих занять студенти розглядають та аналізують ситуаційні справи (кейси), наприклад, «Обираємо, за що платити?», «Банку потрібен кредит. Довіри» та багато інших [4]. Навчання студентів за допомогою застосування кейс-методу дає змогу стимулювати індивідуальну активність студентів,

формувати позитивну мотивацію до навчання, зменшує кількість «пасивних» і невпевнених у собі студентів, а також забезпечує високу ефективність навчання й розвитку майбутніх фахівців. Окрім правильно підібраних видів та форм подачі кейсів, успішне розв'язання поставленого завдання потребує творчої атмосфери, яка неможлива без тісного психологічного контакту, емоційно-позитивного настрою і викладача, і студентів на співпрацю. Саме вона сприятиме максимальному розкриттю переваг обох сторін та зуміє створити сприятливу атмосферу для успішної діяльності майбутнього фахівця [1].

Студенти на заняттях обговорюють взаємозв'язок паблік рілейшнз та технологій спецслужб, питання чорної пропаганди та як з нею боротися, історичні питання використання технологій ПР на прикладах правління Цицерона та Юлія Цезаря, короля Людовіка XIV, пропаганду часів Гитлера, мистецтво Сальвадора Далі, з'ясовують питання технологій бізнес-ПР, мистецтва проникнення в маси та питання ПР в третьому тисячолітті [3].

Галузі знань, що можуть бути корисні для професійної практики в сфері зв'язків із громадськістю, охоплюють: мистецтво комунікації, психологію, соціологію, політологію, економіку, а також основи менеджменту й етики та ін.

Підготовка мобільних, творчих, компетентних, успішних, конкурентоспроможних спеціалістів в умовах соціально-економічних змін в Україні є основним завданням, що стоїть перед вищою освітою. Сучасний етап розвитку суспільства висуває досить високі вимоги як до особистісних, так і до професійних якостей майбутніх випускників ВНЗ.

Менеджмент українського бізнесу неможливий без управлінської функції ПР. Тому знання, уміння і навички ПР для сучасного українського фахівця стають важливим фактором конкурентоспроможності організації.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті / Г.О. Ковальчук. Навч. посіб. – Вид. 2-ге, доп. – К.: КНЕУ, 2003. – 298 с.

2. Королько В.Г. Паблік рилейшнз. Наукові основи, методика, практика. / В.Г. Королько. Підручник, 2-е вид. доп. – К.: Видавничий дім „Скарби”, 2001. – 400с.
3. Мехлер Г. Власть и магия PR / Г. Мехлер. Перев. с нем. – СПб.: Питер, 2004. – 173 с.
4. «Паблік рилейшнз» [Електронний ресурс] : Методичні рекомендації до проведення семінарських занять з дисципліни «Паблік рилейшнз» для студентів спеціальності «Економічна теорія» усіх форм навчання / Розробник Сідельнікова В.К., ХНПУ імені Г.С. Сковороди. – Харків, 2012. – 1 CD.
5. Сідельнікова В.К. Робоча програма навчальної дисципліни «Паблік рилейшнз» для студентів спеціальності 6.030501 – «Економічна теорія» / В.К. Сідельнікова. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2012. – 11 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ОСНОВ НАВЧАННЯ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

І.В. Сідельнікова, кандидат економічних наук, доцент

В умовах глобалізації та інформатизації соціально-економічної сфери життя виникає нагальна потреба модернізації системи вищої економічної освіти. Одним з основних завдань вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців з економічних спеціальностей, є підготовка висококваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця, що здатний до постійного саморозвитку і самовдосконалення відповідно до вимог європейського та світового ринків праці. Це, у свою чергу, викликає необхідність нових наукових підходів до процесу професійної підготовки економістів, переорієнтації навчального процесу на розвиток особистості майбутнього економіста нової генерації, який володіє високим рівнем професійної культури, має широкий світогляд, бажання безперервно навчатися, здатен ефективно організовувати та планувати власну самостійну діяльність,

аналізувати та оцінювати свої дії, знаходити у потоці інформації розуміння того, як зробити раціональний вибір і яким чином приймати самостійні рішення для забезпечення ефективної діяльності. У зв'язку з цим актуальності набуває питання удосконалення науково-методичних основ економічного навчання.

Недосконалість змісту освіти загалом, та економічної освіти, зокрема, визначили основні завдання щодо модернізації вищої економічної освіти, які сформульовані в Законах України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. Сучасні вищі навчальні заклади мають готувати фахівців у галузі економіки відповідно до Концепції розвитку економічної освіти в Україні, Постанови Кабінету Міністрів „Про затвердження національної рамки кваліфікацій”, нового переліку спеціальностей, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 29 квітня 2015 року. Головним орієнтиром модернізації освітнього середовища має стати реальне запровадження компетентнісного підходу, а через нього студентоцентризму, за яким студент може самостійно обирати частину навчальних дисциплін і траєкторію навчання.

Нові стандарти вищої освіти повинні бути розроблені для кожного рівня освіти в межах кожної спеціальності, зокрема спеціальності 051 Економіка. Ключовим елементом стандарту підготовки бакалавра і магістра в галузі економіки є освітня програма. Стандарт вищої освіти визначає такі вимоги до освітньої програми: обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти; перелік компетентностей випускника; нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання; форми атестації здобувачів вищої освіти; вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. При цьому основними принципами створення освітніх програм на засадах компетентнісного підходу мають бути наступні: системність і сумісність освітньої програми з міжнародними кваліфікаціями і стандартами вищої освіти; науковість і нерозривність процесів навчання, науково-дослідної роботи і практики управління; інноваційність; побудова на компетентнісній основі відповідно до рівнів Національної рамки кваліфікацій і, як результат,

діагностичність результатів навчання; актуальність і відповідність потребам та вимогам ринку праці, а також застосування для різних форм навчання.

Головним підґрунтям створення освітньої програми має бути її профіль, що формується за такою структурою: титул (загальна інформація); мета програми; характеристика програми; придатність випускника до працевлаштування і подальшого навчання; стиль викладання та навчання; програмні компетентності; програмні результати навчання.

Освітня програма є підставою для розробки навчального плану, який, як відомо, включає: перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення навчальних дисциплін, форми проведення навчальних занять, їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю.

Важливою складовою стандарту вищої освіти є розробка навчальних програм дисциплін. Навчальна дисципліна є одним з головних засобів освіти, що являє собою педагогічно адаптований зміст основ певної галузі діяльності, логічно організовану структуру теорій з рекомендаціями шляхів їх застосування на практиці. Це дуже відповідальна робота, яка потребує ретельно проаналізувати і врахувати цілісність освітнього матеріалу; забезпечити професійну спрямованість (компетенції) змісту економічного навчання; попередити дублювання; визначити міждисциплінарні й внутрішньопредметні зв'язки.

Розвиток інформаційних технологій та як наслідок зростаюча доступність інформації дозволяють суттєво інтенсифікувати сучасний освітній процес, досягати кращих результатів при зменшенні загального обсягу аудиторних занять. Але необхідною умовою є бажання викладачів застосовувати активні методи навчання (проблемні та інтерактивні методи, ділові ігри, практично-орієнтовані кейси, що відображають специфіку виробничої діяльності, тощо).

Викладач економічних дисциплін повинен усвідомити, що відбувається зміна його ролі, він повинен виступати не стільки джерелом знань, їх транслятором, скільки керівником, організатором і консультантом.

На жаль, треба визнати, що викладачі не завжди мають необхідну мотивацію до вдосконалення своїх професійних компетентностей відповідно до нових освітніх стандартів та нових освітніх технологій. Іноді конспекти лекцій, що їх використовує викладач, дуже застарілі, втратили свою актуальність, а до підвищення кваліфікації деякі викладачі ставляться з формальних позицій (наприклад, тільки для того, щоб пройти черговий конкурс на посаду).

Можливо, саме тому студенти висувають вимоги, як свідчать результати їх опитування, до впровадження сучасних методик викладання, які враховують індивідуальні особливості студентів, збільшення обсягу практично-орієнтованих видів занять, позааудиторних заходів. Студенти, як правило, відвідують навчальні заняття лише тих викладачів, які забезпечують їх активну роботу в аудиторії, використовують нові форми і методи проведення навчальних занять.

У сучасних умовах навчальний процес повинен базуватися переважно на самостійній праці студентів. Самостійна робота створює значне поле для реалізації студентами індивідуальної відповідальності за якість професійної підготовки. Зазначимо, що в закордонних ВНЗ питома вага навчального навантаження, яке відводиться на організацію самоосвіти студентів, значно переважає аналогічну роботу у вітчизняних освітніх закладах. Більше того, переважна частина робочого часу викладачів, які працюють в західних вищих навчальних закладах, відводиться саме на забезпечення підтримки організації цієї роботи. Але зменшення кількості аудиторних занять на користь самостійної роботи автоматично не вирішує проблеми підвищення або навіть збереження на колишньому рівні якості освіти, адже зниження обсягів аудиторної роботи зовсім не обов'язково супроводжується реальним збільшенням самостійної роботи, яка може бути реалізована у пасивному варіанті. Потрібний принциповий перегляд форм і методів організації самостійної роботи. Остання повинна будуватися так, щоб розвивати вміння навчатися, спонукати до саморозвитку, творчого застосування отриманих економічних знань, навчати способам адаптації до професійної діяльності.

Особливо потребує вдосконалення методика організації практичної підготовки, науково-дослідної роботи студентів, оскільки саме ці види навчальної діяльності у першу чергу готують їх до самостійного виконання професійних завдань.

У сучасній підготовці фахівця в галузі економіки важлива роль відводиться відповідному якісному науково-методичному забезпеченню освітнього процесу, яке передбачає сукупність методичних рекомендацій викладачам щодо вдосконалення методик навчання та студентам щодо кращого опанування фахових знань. Особливу увагу слід також приділити створенню електронних підручників і посібників, інтерактивних лекцій з метою їх самостійного опрацювання студентами.

Отже, щоб економічна освіта по-справжньому ефективно виконувала свої завдання, необхідна її модернізація. Це не формальні зміни, а кардинальні зрушення, які повинні створити необхідні умови щодо підвищення якості економічної освіти відповідно до світових стандартів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.6>.
2. Національна рамка кваліфікацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>.
3. Перелік галузей знань і спеціальностей [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п>.
5. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт.: В.М.Захарченко, В.І.Луговий, Ю.М.Рашкевич, Ж.В.Таланова /За ред. В.Г.Кременя. – К.: ДП НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.

РОЛЬ НЕПЕРЕРВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ФАХІВЦЯ

Т.В. Синуця, кандидат економічних наук, доцент,

І.В. Осьмірко, кандидат економічних наук, доцент

Сучасна освіта, що повинна відповідати інтересам й потребам як особистості, так і суспільства, характеризується наступними ознаками: демократизація (загальнодоступність вищої освіти, створення системи неперервної освіти); диверсифікація (багатоваріантна по змісту, методам, формам, термінам та траєкторіям, особистісно-орієнтована система різнорівневих навчальних закладів); інтернаціоналізація (академічна мобільність студентів та викладачів, міжнародне визнання документів про освіту, наукових ступенів та звань); перетворення освіти в ключовий компонент комплексу заходів щодо підтримки розвитку науково-технічного прогресу, економічного зростання та забезпечення зайнятості населення; трансформація змісту методів, цінностей, цілей (відходячи від традиційної школи освіта стає творчою особистісно-орієнтованою, широке розповсюдження та впровадження отримують нові освітні та інформаційні технології); комунікації викладача та студента.

Головним завданням професійної освіти є підготовка фахівців, що забезпечують економічний розвиток суспільства. Професійна освіта має бути безпосередньо пов'язана з потребами економіки держави, а її якість відповідати сучасним вимогам, адже у ринкових умовах виробництва втриматися на робочому місці зможуть лише висококваліфіковані працівники, які досконало володіють сучасною професією, можуть швидко змінювати спеціалізацію, що може стати певним гарантом їх зайнятості [2].

Відповідно до Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років пріоритетними напрямками є приведення структури освіти у відповідність до потреб сучасної економіки та інтеграції України в європейський

економічний та культурний простір; забезпечення рівного доступу до якісної освіти усім громадянам України та перетворення освіти на соціальний ліфт [1].

Якісна професійна освіта сьогодні є неперервною. Фахівець отримує можливість постійно підвищувати кваліфікацію у відповідності до змін, вимог та характеру його діяльності.

Неперервна освіта це принцип формування особистості, який стосується усіх підсистем освіти та виховання. Світова тенденція неперервної професійної освіти (освіти впродовж життя) зумовлює необхідність цілісного розв'язання проблем розвитку трудового потенціалу, його професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації, щоб дати людині належні знання, вміння та компетентності для забезпечення її гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається [2].

У сучасних соціально-економічних умовах зростає роль безперервної економічної освіти як найважливішого чинника формування і розвитку постіндустріального суспільства, враховуючи інноваційні тенденції світового розвитку.

Безперервна економічна освіта - це частина неперервної професійної освіти, яка орієнтована на формування конкурентоспроможного, затребуваного на ринку праці фахівця, і передбачає формування у нього в процесі навчання і виховання економічних компетенцій (ключових, професійних і додаткових) за профілями підготовки на різних рівнях професійної освіти. При цьому економічне виховання здійснюється з метою формування економічного мислення, розвитку ділових якостей економічно вихованої особистості, накопичення знань в сфері економіки, господарства, фінансів.

Необхідність безперервної економічної освіти майбутніх фахівців, як для економічних, так і для неекономічних спеціальностей обумовлена важливістю формування правильного розуміння економічної дійсності, усвідомлення основоположних законів економічного життя, розуміння глобальних і національних тенденцій економічного розвитку; затребуваністю у всіх галузях виробництва фахівців, що мають досить високий рівень

сформованих в період навчання економічних компетенцій, які передбачають швидку адаптацію випускників до динамічно мінливих соціально-економічних умов, нових вимог ринку праці до працівника, його конкурентоспроможності, мобільності, особистісним якостям майбутніх фахівців ринкової економіки - активності, самостійності, діловитості, компетентності, відповідальності, підприємливості, здатності приймати рішення в умовах ризику.

На розвиток безперервної економічної освіти впливають такі чинники: соціально-економічне середовище (висока швидкість старіння професійних знань; скорочення сфери некваліфікованої і малокваліфікованої праці; структурні зміни в сфері зайнятості; зміна попиту з боку держави, особистості, ринку праці і сфери послуг; обмеженість тимчасових і матеріальних ресурсів особистості) і соціально-педагогічні умови (спрямованість на освіту і самоосвіту протягом усього життя; побудова безперервної економічної освіти на фундаментальній основі; багаторівневість структури економічної освіти; варіативність освітніх програм; готовність особистості до соціальної динаміки; варіабельність структури і обсягу підготовки фахівців; адаптивність рівнів освіти) [3].

Вирішення комплексної задачі розвитку безперервної економічної освіти вимагає розробки необхідної теоретико-методологічної бази на основі використання загальнонаукового, бізнес-орієнтованого, компетентнісного підходів.

З точки зору загальнонаукового підходу, економічна освіта є функцією суспільства, що виконує загальносуспільну місію, пов'язану з завданням соціального функціонування особистості й покликана послідовно формувати у фахівців економічне мислення та свідомість, виховувати розумні потреби, розвивати здібності з певного виду діяльності, формувати вміння співвідносити свої потреби з матеріальними можливостями.

Бізнес-орієнтований підхід, як інноваційна освітня стратегія, передбачає набуття фахівцем навичок поведінки в господарській діяльності та вимагає необхідність перенесення акценту на викладання прикладних дисциплін. Це

дозволяє здійснити професійну підготовку сучасного економічно активного фахівця, що має певний рівень економічних знань, можливість самовдосконалення та здатний мислити економічно.

Компетентнісний підхід означає переорієнтацію процесу навчання на результат у діяльнісному вимірі. Результат розглядається з позицій затребуваності фахівця в суспільстві, забезпечення спроможності особистості самостійно діяти, моделювати й вирішувати життєві та професійні ситуації.

Поєднання вищеназваних підходів дозволяє сформувати економічні компетенції фахівця як відкритою системою знань, умінь, навичок, досвід практичної економічної діяльності й особистої відповідальності, що активізується і поповнюється в процесі професійної діяльності.

Принцип економічної компетентності направлений на підготовку фахівця нової формації, здатного вільно орієнтуватися в мінливих соціально-економічних умовах, передбачає впровадження нових освітніх технологій, пошук нових способів надання освітніх послуг (дистанційна освіта, використання Інтернет технологій).

Механізм реалізації стратегії неперервної економічної освіти передбачає взаємозв'язок і взаємодію економічної освіти, економічного виховання, економічного розвитку та включення особистості в реальну економічну діяльність шляхом моніторингу освітнього середовища та формування збалансованого портфелю освітніх послуг, використання оптимальних варіантів побудови процесу навчання та розробки алгоритмів взаємодії педагогів та тих, хто навчається.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>
2. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого

кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення" від 07.09.2016 № 1493-VIII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1493-19>

3. Кошкина Н.Б. Многоуровневая профессиональная подготовка специалистов в условиях рынка труда: Дис. канд. пед. наук, 2007. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://refdb.ru/look/2385425-pall.html>

4. Сергеева М.Г. Дидактический принцип развития непрерывного экономического образования: Монография, 2012. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua>

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ У ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННЯ ФІНАНСОВОЮ ГРАМОТНІСТЮ

В. В. Соляр, кандидат економічних наук, доцент

В умовах стрімких змін та ускладнення функціонування фінансово-грошової системи, прискорення процесів глобалізації й розширення переліку фінансових послуг прийняття економічними суб'єктами фінансових рішень є часто інтуїтивними та необґрунтованими у зв'язку з недостатньою обізнаністю у цій сфері.

Відповідна підготовка населення, що має на меті виховання й закладення принципів раціональної фінансової поведінки, а саме вміння приймати рішення у фінансовій сфері, забезпечення особистої фінансової безпеки і добробуту, здатність зробити власний внесок у процвітання економіки, є актуальними завданнями сучасної економічної освіти та джерелом розвитку країни.

Найкращий період засвоєння необхідних знань і формування навичок грамотної фінансової поведінки – це період навчання в школі, коли відбувається знайомство й початок адаптації до активного життя в умовах ринку. Фінансова грамотність вже визнана в світі таким же необхідним умінням

у ХХІ столітті, як читання та письмо. На зміну теоретичних знань про економіку взагалі, повинні прийти оновлені програми з формування практичних навичок управління особистими фінансами.

У теперішній час більшість країн світу підтримує ініціативу розробки й запровадження національних програм і стратегій формування фінансової грамотності населення під егідою Світового банку, Організації економічного співробітництва і розвитку та інших міжнародних організацій.

Аналіз досвіду запровадження міжнародних і національних програм через систему освіти свідчить, що такий підхід забезпечує головне джерело зростання фінансової грамотності населення. Відповідно до Програми USAID з технічної допомоги «Розвиток фінансового сектору» (Проект «FINREP-II») спільно зі Світовим банком в Україні започаткована стратегія популяризації фінансових знань та підвищення фінансової грамотності населення. Зокрема зміст діяльності Національного банку України щодо проекту з підвищення рівня фінансової грамотності населення полягає у підтримці та розвитку ініціатив з фінансової грамотності, які охоплюють всі цільові групи суспільства – від школярів до пенсіонерів [1].

В рамках національно узгодженого підходу до вивчення основ фінансової грамотності, на нашу думку, доцільне запровадження для школярів інноваційного освітнього проекту, основним завданням якого є розширення кола знань про сучасні фінанси та формування фінансової культури. Виконавцями такого проекту можуть стати провідні фахівці та спеціалізовані кафедри вищих навчальних закладів, які є стрижнем системи освіти та мають значні переваги у порівнянні з іншими каналами розповсюдження знань і навчання: наявний науково-педагогічний потенціал, сформоване освітнє середовище, досвід у використанні новітніх освітніх технологій, регулярність проведення занять у формі тренінгів, ділових ігор, інтерактивного спілкування, використання матеріалів і можливостей дистанційного навчання на університетській платформі MOODLE тощо.

Методологічний підхід в організації навчання фінансової грамотності досить змістовний та поєднує в собі певні складові.

Компетентнісна – є основою для визначення сутності фінансової грамотності, її структури та змісту, а також місця в системі компетентностей випускника загальноосвітньої школи. Так, метою курсу «Фінансова грамотність» є формування в учнів повноцінної картини світу фінансів, ознайомлення з сучасними фінансовими продуктами та послугами, розвиток навичок їх успішного використання, формування вміння правильного розпорядження грошима, прийняття самостійних фінансових рішень та здійснення власного фінансового планування.

Особистісно-діяльнісна - передбачає тісний зв'язок змісту навчання з особистими мотивами й інтересами аудиторії, які можуть визначати навчальну мету конкретного заняття, спрямовувати й коригувати освітній процес з метою розвитку особистості учня. Цілі, що реалізуються при вивченні фінансової грамотності та позитивно впливають на формування молодого особистості, це засвоєння фундаментальних знань про фінансове життя суспільства, а саме:

основних економічних категорій, законів, закономірностей, тенденцій;

формування світогляду цивілізованої людини, що визнає такі загальнолюдські цінності, як свобода діяльності та вибору, право приватної власності, дотримання законності тощо;

сприяння розвитку навичок раціональної економічної та фінансової поведінки людини як споживача фінансових послуг, платника податків тощо;

підтримка інтересу до вивчення предметів економічного спрямування;

формування фінансової культури.

Контекстна складова забезпечує наближення навчального процесу до реального життя та передбачає використання набутих знань у повсякденному житті, зокрема:

розуміння ключових фінансових понять і їх використання для прийняття рішень про доходи, витрати і заощадження;

вміння використовувати фінансові інструменти для управління особистими фінансами;

засвоєння практики планування бюджету, формування нагромаджень на майбутні цілі;

передбачення та упередження фінансових ризиків і форс-мажорних ситуацій;

здатність підвищувати добробут за рахунок розподілу наявних грошових ресурсів і планування майбутніх витрат;

відповідальне користування послугами і продуктами фінансових інститутів.

Практико-орієнтована складова передбачає такий підхід до навчання, що полягає в побудові навчального процесу на основі єдності емоційної та логічної компоненти. Це дозволяє розкрити зв'язок між теоретичними фінансовими знаннями і повсякденним життям, в якому постійно виникає необхідність розв'язання фінансових проблем з використанням отриманого досвіду та відповідних знань.

Інтегративна – реалізується у тісній взаємодії носіїв фінансових знань - закладів освіти, підприємницького сектору, професійних учасників фінансового ринку, громадських та некомерційних організацій, батьківської спільноти, засобів масової інформації у поєднанні з різними формами організації освітнього процесу. Посилаючись на досвід тих країн, що вже пройшли етап започаткування і впровадження системи фінансової просвіти, участь батьків у вивченні фінансової грамотності має позитивні наслідки. Наприклад, бразильський досвід, де у навчальний процес були залучені батьки, виявився одним із найуспішніших у світі. Зріс рівень фінансової грамотності як у дітей, так і в їхніх батьків [2].

Дані соціологічних досліджень також підтверджують, що в сім'ях, в яких діти не беруть участі у веденні сімейного бюджету, чи необізнані про витрати й доходи сім'ї, мають нижчий рівень фінансової грамотності та необхідної бази знань для вибудовування раціональної поведінки.

Нарешті, *суб'єктний* компонент у навчанні передбачає орієнтування на особистісний розвиток кожного учня, що забезпечить їм можливість успішно адаптуватися до конкретної ситуації, діяти і бути активним у самостійному виборі, усвідомлювати відповідальність за власний розвиток. Тобто суб'єктність виражається у здатності учня переносити, трансформувати власну життєдіяльність і самоосвіту в практичне перевтілення та вдосконалення.

Таким чином, школа може стати основним середовищем прищеплення й розповсюдження прикладних фінансових знань. У зв'язку з великим навчальним навантаженням учнів можна організувати окремі заняття з фінансової грамотності в межах вивчення таких предметів, як економіка, основи споживчих знань, основи підприємницької діяльності, фінансова математика, людина і світ, етика чи запровадити проведення тематичних класних годин, батьківських зборів за участю дітей і батьків.

Основне завдання таких занять - через практичну діяльність, адаптовану до особливостей навчання в школі, сформувати в учнів повноцінну картину світу фінансів, сприяти вибудовуванню довірливих відносин з дорослими з приводу грошей, більш свідомо ставитися до витрачання грошей, поважати і цінити працю батьків, підготувати до дорослого фінансового життя, сформувати вміння визначати доцільність користування тими чи іншими фінансовими послугами та оцінювати переваги й недоліки використання різних фінансових продуктів.

Список використаних джерел

- 1 Проекти міжнародної технічної допомоги // База даних «Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг» / URL: <https://nfp.gov.ua/content/proekti-mtd.html?PrintVersion>) (дата звернення: 21.02.2017)
2. Шибяев С. Р., Шадріна Ю. А. Зарубежный опыт повышения финансовой грамотности населения // Финансы и кредит. 2015. №24(648). С. 27-31.

МЕТОДИЧНІ ЗАСОБИ ЕФЕКТИВНОГО ОПРАЦЮВАННЯ СИТУАЦІЙНИХ ВПРАВ ПРИ ВИВЧЕННІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ МЕНЕДЖМЕНТ

Н.В. Шиловцева, кандидат економічних наук, доцент

Основна мета вивчення навчальної дисципліни «Менеджмент» – формування у студентів системи базових знань у сфері менеджменту, сучасного управлінського мислення, розуміння концептуальних засад системного управління, набуття вмінь та навичок аналізу процесів і явищ, які протікають в організації, умінь аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища, прийняття адекватних управлінських рішень.

Загальні закономірності, принципи формування, функціонування та розвитку системи управління організацією, управлінські відносини визначаються під час аналізу історії розвитку менеджменту та її перетворення на систематизовану наукову дисципліну, визначення організації як об'єкта управління, з'ясування сутності, форм і видів мотивації, основні підходи до прийняття управлінських рішень, ознайомлення з особливостями бізнес-етикету та діловим спілкуванням [2].

Ці теоретичні знання повинні обговорюватися на семінарських заняттях, де доцільно використовувати інтерактивні навчальні методики, які надають практичні навички, вміння мотивувати самого себе, працювати в команді, уважно спостерігати і відбирати, відкидаючи все зайве, важливу для аналізу інформацію, вміння визначати проблему і аналізувати альтернативні варіанти її вирішення, вміння зосереджуватись і приймати необхідні рішення. Цьому сприяє така форма роботи як кейс-метод, який обумовлює підготовку висококваліфікованих професіоналів-лідерів. Надзвичайно ефективним є такий вид роботи, як кейс-метод (від англ. case study – вивчення ситуації), відомий у вітчизняній освіті як метод ситуативного навчання на конкретних прикладах).

Кейс – це події, які реально відбулися в певній сфері діяльності і які автор описав для того, щоб спровокувати дискусію в навчальній аудиторії, підштовхнути студентів до обговорення та аналізу ситуації, до прийняття

рішень. Ситуаційна вправа або кейс – це опис конкретної ситуації, який використовують як педагогічний інструмент, що допомагає студентам:

- глибше зрозуміти тему, розвинути уявлення;
- отримати ґрунт для перевірки теорії, дослідження ідей, виявлення закономірностей, взаємозв'язків, формулювання гіпотез;
- пробудити інтерес, підігріти цікавість, заохотити мислення та дискусію;
- отримати додаткову інформацію, поглибити знання; переконатися у поглядах;
- розвинути і застосувати аналітичне і стратегічне мислення, вміння вирішувати проблеми і робити раціональні висновки, розвинути комунікаційні навички;
- поєднати теоретичні знання з реаліями життя, перетворити абстрактні знання у цінності і вміння студента [1].

Кейс-метод має багато спільного з тими ж вправами, обговоренням статей, діловими іграми: техніка роботи в аудиторії у багатьох випадках буде однаковою. Відмінність кейс-методу від традиційних способів засвоєння знань полягає, скоріше за все, у специфічному навчальному ефекті, до якого він повинен привести.

Традиційні методи навчання, особливо звичні для всіх лекції, передбачають, що викладач є джерелом професійних знань, життєвого досвіду, існуючих реалій дієздатності організацій та фірм. Тому його обов'язок – передати все це студентам. Обов'язок студентів - поглинути те, що доводить до них викладач. Студент, який готується до обговорення кейсу в аудиторії, має вивчити факти, зробити висновки з даних фактів, оцінити альтернативи дій в даній ситуації і зробити вибір на користь того чи іншого плану дій. Більш того, студент має бути готовим представити свої думки під час обговорення в аудиторії, відстояти свої погляди і, в разі необхідності, переглянути початкове рішення. Студент має усвідомлювати, що користь від кейсу він може отримати лише в тому випадку, якщо він буде брати активну участь у дискусії. Завдання кейс-методу полягають не тільки у передачі знань, а справлятися з аналізом

дійсних та нестандартних ситуацій, з якими ми і маємо справу в реальному і житті. Центр уваги при застосуванні кейс-методу переміщується з процесу передачі управлінських концепцій та знань на розвиток навиків аналізу й прийняття рішення. За висловом Чарльза Грегга з Гарвардського університету, кейси слід використовувати «тому, що мудрість не можна переказати словами». Кейсовий метод базується на суттєво інших принципах, які дають інше визначення ролей викладача та студента. Обов'язок викладача - мотивувати зацікавлення студентів у предметі (створити таке середовище в аудиторії, яке заохочує студентів ділитися власними ідеями, знаннями і досвідом та брати участь в аналітичному процесі). Схема роботи над кейсом-ситуацією: аналіз – пошук причин появи симптомів; виявлення справжньої причини; пошук варіантів рішення; вибір оптимального рішення; реалізація; контроль; обов'язком студента є привнесення в навчальний процес своєї активної уваги [3].

Досягнення кінцевої мети бізнес освіти - трансформації знань у систему цінностей, вироблення необхідного ставлення до світу та природного способу поведінки у мінливому середовищі, яке розвивається в напрямку глобалізації, та в організації, що дедалі більше відчуває потребу в гнучкості - мабуть, неможливе, якщо опиратися у своїй роботі виключно на лекції та підручники. Таку місію виконують інші форми навчання, серед яких не останнє місце займає кейс-метод.

Для ефективного використання кейсів та інших інтерактивних методів у навчальному процесі доцільно враховувати [1]:

- кейси повинні розглядатися тільки як один з багатьох можливих інтерактивних навчальних методів і використовуватися у комбінації з ними;
- критична маса кейсів, що використовуються у навчальному процесі, повинна базуватися на місцевому матеріалі, який є добре відомим і для викладача, і для студента;
- викладач, який веде обговорення кейса, повинен усвідомити свою нову роль у навчальному процесі, яка докорінно відрізняється від традиційного

сприйняття;

- нове місце в процесі засвоєння знань та вмінь повинні зайняти і студенти: кожний з них несе особисту відповідальність за якість та кінцевий результат навчання;

- вся організація повинна бути реально націлена на створення нових знань

Обговорення кейсів, комп'ютеризовані симуляції, інші індивідуальні й групові проекти, розв'язування задач спричиняє до засвоєння знань, тобто переведення їх з вербальної у невербальну площину, площину відчуттів, цінностей і навичок. Лекції, робота з підручником і роздатковим матеріалом зумовлюють ефективну передачу вербальних знань від їх джерела до студента. Тобто, використання лекцій є найбільш ефективним тоді, коли потрібно передати конкретну інформацію за короткий час.

Обговорення кейсів є особливо корисним для розвитку навичок ідентифікації проблеми і розробки та аналізу альтернативних рішень. Кейс, особливо такий, як традиційний Гарвардський, написаний на двадцяти чи тридцяти сторінках, також вимагає вміння відібрати корисні для аналізу дані зі всього масиву поданої у кейсі інформації. Очевидно, що ефективне обговорення кейсу стимулює розвиток комунікативних здібностей, адже студентам важливо вміти активно слухати один (одного і точно висловити свої думки. Однак обговорення кейсу ніяк не впливає на формування такого важливого для менеджера вміння, як вміння спостерігати [2].

Вміння мотивувати себе та інших краще розвивається не в процесі обговорення кейсів, а завдяки виконанню групових проектів, коли студенти змушені працювати разом. Очевидно, що будь-яка команда, навіть якщо вона складається з одnodумців (що досить рідко буває в реальному житті), виконуючи складне завдання, рано чи пізно переживає конфлікт думок, підходів і характерів. Під час розв'язання кейса студент не тільки використовує отримані знання, але й виявляє свої особисті якості, зокрема уміння працювати в групі, а також демонструє рівень бачення ситуації. Кейс-метод сьогодні має активне

застосування в Україні, оскільки відповідає потребам часу і несе в собі великі можливості.

Список використаних джерел

1. Смолянинова О.Г. Дидактичні можливості методу case-study в навчанні студентів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ipps.sfu-kras.ru/sites/ipps.institute.sfu-kras.ru/files/publications/57.pdf>.
2. Шеремета П.М., Каніщенко Л.Г. Кейс-метод: з досвіду викладання в українській бізнес-школі / За ред. О.І. Сидоренка. 2-е видання. Київ: Центр інновацій та розвитку, 1999. 80 с.
3. C.I. Gregg, «Because Wisdom Can't Be Told», in M.P. McNair (Ed.), The Case Method at the Harvard Business School (New York: McGraw-Hill, 1954) p.6.

Наукове видання

***ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ***

МАТЕРІАЛИ

*науково-методичного семінару викладачів
економічного факультету ХНПУ імені Г.С.Сковороди*

Відповідальні за випуск: І.В.Сідельнікова, О.В.Мельникова

Підп. до друку 21.03.2017. Форма 60x84/16. Гарнітура Таймс. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. – 4,9. Наклад 50 пр. Зам. № 21-03.

**Друк Видавництво МОНОГРАФ
ФОП Іванченка І. С.**

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м.Харків, 61135.

Тел.: +38-093-5299-657, +38-050-40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників та розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК №4388 від 15.08.2012 р.

www.monograf.com.ua